

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

Budapest, V. Váczi körút 23

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési árak:

Egész évre házhoz küldve	8	frt —
Félévre	4	» —
Negyedévre	2	» —
Egyes szám ára 16 kr.		

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

egyenjogusítása. Dr. Márkus Dezsőtől.
 a fel! Dr. Rosenberg Sándor, aradi fő-
 — A sárga folt. Dr. Szécsi (Schönberg) Ferenczlől.
 katolikus egyház és a zsidók. — A pesti izr hitközsség
 sóktalásának tanterve és kritikusai — Dr. Munkácsi
 itől. — Vallásoktatásunk. Dr. Schreiner Mártontól. —
 ologia a zsidó klasszikus költőkből. Irja Makai Emil. —
 i ben Lévi. Longfellow verse, fordította Dr. Radó An-
 egyreminiscentia. Irta Háber Samu. — Magyar zsidó

családok. Irja: Dr. Lázár Béla. — Felfedezett szív. A uer-
 bach Bernát beszélye. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. —
 Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1892 január 3) 5652 Tévész hó (29
 napos) 3-ika. Hétfő 4-ike. Kedd 5-ike. Szerda 6-ika.
 Csütörtök 7-ike. Péntek 8-ika. Szombat 9-ike. Heti-
 szidra: **Vajigas**. — Haftorah: Hezekiel 37. fejezete.

A zsidó vallás egyenjogusítása.

Régóta nem egyesítette valamely mozgalom
 zsidó vallásu magyarságot oly tömör össze-
 ggé, mint az, amely az utolsó hetekben a zsidó
 snak a törvényesen bevett vallásfelekezetek
 való fölvétele iránt megindult. Mindenki
 mozgalom céljának nagy erkölcsi jelentősé-
 és minden egyes megczáfolni igyekszik a kö-
 nyösség vádját, melylyel a zsidó felekezetnek
 gjait a vallási kérdésekben kisebb-nagyobb

den polgári és politikai jog gyakorlására egy-
 aránt jogosítottnak» nyilvánította és »minde-
 zzel ellenkező törvényt, szokást vagy rendelet-
 megszüntetett»; igaz az is, hogy a politikai jo-
 gok egyenlősége a vallásfelekezetek egyenlőségét
 is magában foglalja. De a magyar törvényhozás
 eddigelé másképpen gondolkodott. A helyett
 hogy az 1867: XVII. t. czikkéből levonta volna
 annak természetes következéseit, amelyek egye-
 dül felelnek meg a szünetlenül hangozta-
 szabadelvüségnek: már másfél évvel a törvé-

latiot, mert visszariasztja a nemzsidókat e val-
lástól és annak tagjaitól, akikkel egyenlővé
lenni a törvény meg nem engedi; e tilalom az
amely már annyi család boldogságát tette tönkre
és annyi boldogságnak elébe néző családnak
alapítását tette lehetetlenné; e tilalom az, mely-
nek következtében annyian kénytelenek kilépni
a magyar állam kötelékéből, hogy mint idegen
állam polgárai szerezhessék meg az emberi jo-
gok legfőbbjeinek egyikét: a családalapításának
lehetőségét.

És Magyarország szabadelvű törvényhozása
— pártkülönbség nélkül — mindekkoráig nem
vette észre a tilalom embertelenségét, jogtalan-
ságát és törvényellenességét. Magyarország tör-
vényhozásában nem emelkedett hang, mely rá-
mutatott volna arra, hogy e hazának 700.000-
nél több és lángoló hazaszeretettel eltelt pol-
gárára nézve a törvény előtti teljes jogegyen-
lőség elve keresztülvive máig síncsen; s nem
volt e törvényhozás tagjai közt egy sem, aki
legalább a figyelmet hívta volna föl arra, hogy
mit tesz az egy önérzetes, művelt magyarnak
született, magyar szellemben nevelkedett és
magyarul érző férfura nézve, ha tudja, hogy ő
csak türt vallásfelekezethek tagja, oly vallásfe-
lekezethek tehát, melynek létezését és sza-
bad fejlődését nem törvény biztosítja, hanem,
melyet a szeszély minden perczen nem-
... is tehet

fogja, hogy az ország félmillio
mint iparkodott kivenni része
engedett jogból, hogy hazáját
felvirágoztatásában részt veg
hogy nem volt a magyar mű-
sági életnek oly ága, amelyen
nem működtek volna vállve
társaikkal, mindig szemmel
nyájunk legszentebb célját
és haladását; látni
tagjait magyarság tel
sorozza a pártatla
szemben látni fogja
a zsidókra vonatko
emlékeztünk meg, é
séget, melylyel az ország sza
a demokratiának ezen, nálu
désével szemben tanusította

A jövődő kornak e
képtelen lesz megtalálni e
gyarázatát. Képtelen lesz m
mi lehet oka annak, hogy
oly kis nemzet, mint a ma
rekedett vaskézzel assimila
lakóját és miért vont me
egyaránt magyar érzelmü
tettlenné téve, sőt büntelve
sának még kísérletét is.

És mégis meg kell ez
... nem szabad hiny

1. §. A zsidó vallásfelekezet törvényesen bevett vallásfelekezetnek nyitvánuttatik.

2. §. A zsidó vallásra áttérés esetében az 1868: LIII. t. cz. 1—10. §§-ai megfelelően alkalmazandók.

3. §. Az 1885: VII. t. cz. 4. §-a B) pontja olyképpen egészültek ki, hogy egyházi tisztének tartama alatt, hivatalánál fogva tagja a főrendiháznak a zsidó egyháznak azon főabbija, akit Ő Felsége a király a műszertanács fölterjesztésére a főrendiház tagjává kinevez.

4. §. Minden e törvénnyel ellenkező törvény, szokás vagy rendelet ezennel megszüntetetik.

Igazságos harcra fel!

»Jaj annak a népnek, mely nem lelkesülhet többé becsületeért!«

A lánglelkű költő emez intő szózatával jogosan sujthatná az egész magyar zsidóságot is művelt európai közvélemény, hogy ha országos képviselőinknek 1882. év elején történelmi megválasztása alkalmával a mi *vezérférjaink* őrök nem lépnének nyíltan meg bátran az Isten és becsületes ember előtt oly igazságos követeléssel, mely szerint a már 25 éven át politikailag egyenjogusított magyar-zsidó polgároknak, kik azóta eszük és szívük erejével valóban áldozatkészen működnek a legönzettebb hazafiság szolgálataiban, adja meg a hazai törvényhozás a *hitfelekezeti egyenjogusítást* is, melynek eddigi megtagadásával bünt követett el az egyszerű emberi logika ellen, — minthogy politikai jogegyenlőségben részesült polgárok nem lehetnek egyszersmind vallásilag megvetett páriák — és megfertőztette sötét folttal a szabad magyar alkotmányosságna fenyves paizsát. Ámde erősen hiszem, hogy a költő említett komoly szava nem fog többé minket magyar zsidókat sujtólágit illetni; mert ama lelkes mozgalom, melyet — e b. lapok közlései szerint — a magyar főváros intelligens és tekintélyes zsidó lakosai hitfelekezetiünknek a *jogtalanság gyalázatából* való megváltására megindítottak, nem maradhat hatás nélkül az egész ország zsidóira, kik, a politikai párt- és elvűsűgtől eltekintve, egy szív és egy lélekkel az igazság törvényes fegyvereivel küzdeni fognak azon vallásuk méltóságáért, mely — a világtörténelem megczáfollhatlan bizonyítéka szerint a civilizált emberiség számára fölemelte az erkölcsiség örök oszlopait.

El tehát azzal az alaptalan, ferde, gyáva r. mely szerint nekünk zsidóknak nem vezeti politikát csinálni; nem szabad

választó szavazatunkért jutalmat a törvényhozóktól. Hiszen mi zsidó válunk kérünk anyagi jutalmat, nem aljas legszebb polgári jogunkat, hanem a törvényhozóktól *igazságot*, szellemi és reáli szabadságot, melynek valósi pártkülönbség nélkül szentül kötelező ha az ő oly hangosan hirdetett szükük az édes-mézes programbeszéd ugyan nem üres frázis. — Igenis, még pedig hazafias munkálkodásunk demelt *eszményi* jutalmat követelünk polgári jogunk gyakorlásáért; és ilyen valóban csak becsületünkre, de becsületére is válhatik a culturnet meiben, melyek széles e világon — kon kívül — nem ismernek, mert oly *társadalmi anomaliát*, mely szerint polgárai a politikai életben szabad sós életben pedig szolgák! Kérdem, hazánkbeli református és evangéli hivi a mult században szintén oly n tek volna, hogy nem szabad felekez csinálni, vajjon kivívták-e volna mára a jogegyenlőséget? Nem, eze felel nekünk e kérdésre magasztolomtól átlengett történelmük.

Tanuljunk tehát mi magyar zsidó példától és követeljünk mi is oly igazságosan, mint ők egykor, áll által biztosított jogot, autonomiát és hitfelekezeti életünk üdvére lágosodott férfiakról, kik azt kíván hogy mi őket szavazatunk által a magas, tiszteletteljes, de egyszersmí *hellen igazságszeretettel egybekötött* hives nyes polczára emelni segítsük.

En ezért csak forró köszönete ha még szükséges volna — serkent és hazafiai üdvözetemet küldöm férfiaknak ott fent a központban, nem a magyar zsidóságtól — mi Dr. Vázsonyi Vilmos ur is mondja az igazság- és világosság Isten a mandatumot, végre már egyszerű kal, mely nem takargatja többé a sz értlángoló, szeretettől sugárzó és jog szikrázó *zsidó* arczkifejezést, sikra szá kal szemben, kik a latin közmond »mell in ore et fraus in factis«, a ség mézével ajkaikon lényeg me magasztos elvet zsidó polgárlarsaikkal és mi győzni fogunk, ha csak kital deni akarunk; mert — mint saját taimból tudom — a vidéki zsidó

vezérférfi-nyezés. L. készek a magyar fővárosban lakó zsidó lekin-télyek példáját követni és kiadott buzditó jel-szavuk értelmében az egész országban sikra szállani vallásunk egyenjogusításáért. — Így pél-dául én már a Chanuka-ünnep előestéjén nyil-vánosan a szószéken felhívtam hiveimet, külö-nösen azokat, kik politikailag és társadalmilag befolyásos állást foglalnak el, hogy ime, most alkalom nyílik bizonyítani azt, vajjon kering-e a magyar zsidók ereiben is valami ama makka-bäusi vérből, mely áldozatkészen lemosta a pogányság-okozta gyalázatot hitfelekezetünk fénytükréről, vagy nem? És mondhatom, hogy a lelki hangulat, melyet szónoklatom derék hi-veimben keltett, nagyon is fogékonynak mutat-kozott a felveendő küzdelem iránt; de — ez végre, fájdalom! — a döntő vélemény — be kell várni a *budapesti izr. hitközség* mérvadó tagjai-nak mikénti eljárását. Tehát kétszeres nagy és szent a kötelesség, hogy a magyar zsidóságnak vezérségre hivatott, szellemi és anyagi hatalom-mal bíró férfiai a *haza központján* tüzzék ki minde-nekelőtt elnyomott vallásunk érdekében az igaze-ságos harcznak lobogóját, mely körül aztán biz-tosan seregelni fognak mindazon magyar zsi-dók, kiknek szívében a legigazabb hazafiság lángja mellett még mindig tisztán ég az ön-megtágadó szeretet tüze is erénykoszorúzott őseink Egyistenben való hite iránt. A diadal azoké lesz, kik e küzdelmet kezdeményezik; ámde a lelkiismeretet megterhelő felelősség szintén azokra fog háramlani, kik gyávaság, önérdék vagy kö-zönyösségből nem adták meg a serkentő pél-dát a vidéki izr. hitközségeknek édes hazánk-ban. — Azonban ez utóbbiról ne is szóljunk, hisz él még a Makkabäusok Istene, kinek se-ltségével a magyar Izrael mint hitfelekezet is sokára élvezni fogja a törvényes szabad-nak áldásait.

Dr. Rosenberg Sándor
aradi főrabbi.

A sárga folt.

Sötét századok sötét előitéleteinek csunya aradványa. Árnyék, melynek rég püsztulnia ellett volna a modern felvilágosodás ragyogó nye elől.

Nem viseljük már a ruhánkon, szégyenle-s megkülönböztető jelként, mint hajdanában, a gi, szenvedésekkel és megaláztatásokkal teljes k n.

Csak symbolice van még meg az a gyüöl-letes posztódarabka, de meg van láthatatlan, de érezhetően, meg van abban a különállásban, amelyben felekezetünk még most is leledzik a haza többi vallásfelekezetével szemben.

Ez az igazságtalan, szégyenteljes különál-lás: ez a modern sárga folt.

Más civilizált államok példáját jó későn követve, hazánk törvényhozása harmadfél évti-zed előtt, e részben megtette az első megváltó lépést annak a különállásnak a megszüntetésére

Igazán liberális, emberiesen gondolkozó és érző férfiak megértették a korszellem sürgető szavát. Belátták, hogy a politikai ujjaszületés derengő hajnalán lehetetlen megmaradnia egy darab középkori sötétségnek. Lehetetlen, hogy a jogegyenlőség meleg világa mellett fennmarad-jon a multnak egy fagyos előitélete, foltként mely azt a dicső fényt elhomályosítja. Belát-ták, hogy lehetetlen a haza intelligens és hű polgárainak százezreit, kik egy makulányiva, sem viselnek kevesebb terhet a közösből min-a többiek, megfosztva hagyni az általános jo-goktól, csak azért, mert más formában imád-koznak az egy istenhez.

És létrejött a zsidóság emancipációja.

Ledőltek a közjog és a magánjog korlátai, amelyeken már jóval előbb jelentékeny réseket ütöttek az ujkor lelkes áramlatai.

Oly elveket foglalt már akkor lételes tör-vénybe a parlament, melyeket már gyakorlati-lag sanctionált az élet.

És azóta?

Azóta »türt vallás« vagyunk.

Mit jelent ez?

Azt jelenti, hogy az állam háromnegyed millió, köz- és magánjogilag, teljesen egyenjo-gosított polgárának megengedi, hogy épp oly áldozatokkal járuljon a fenntartásához, mint a többiek; viszont a státus az ezen polgárok ál-tal képezett hitfelekezetet nagy kegyesen megtüri..

Van-e méltányosan gondolkozó ember, aki meg ne ütköznék ezen az igazságtalanságon mely amellet, hogy illogikus, egyszersmind való ságos politikai absurdum?

Szinte vizás dolog, indokokat felhozni amellet, hogy a zsidó vallás recef

rég feltétlenül sürgethető jogává vált a hazai zsidóságnak és elengedhetlen kötelességévé a magyar törvényhozásnak.

Ami nemcsak fölöslegessé teszi, hanem éppenséggel kizárja a bizonyítást, az nem más, mint az ellenérvelés egyenes lehetetlensége.

A dolog időszerű.

Egy negyed századdal felekezetünk egyenjogúsítása után, mozgalom indult meg, hogy a törvényhozás vallásunkat »bevett«-nek deklarálja.

Örömmel kell, hogy üdvözljük ezt a mozgalmat, mely hivatva van, hogy a felekezetünkre vonatkozó egyenlősítési intézmények zárkövét letegye, régi mulasztás jóvátétele gyanánt.

Olyan mozgalom, melyet helyeslő megelégedéssel kell, hogy fogadjon nemcsak minden zsidóvallásu magyar, hanem általában minden igazán szabadelvű, minden igazságos ember, nem is szólva a politikai okosságról, melylyel a terv esetleges ellenzői okvetlenül ellentétbe kerülnének.

Minden kétségen felül áll a célbavett intézkedés helyessége és jogos volta.

Eddig csak az időszerűsége tekintében merültek fel, tudtommal, némi aggályok és — sajtószöveg — éppen a zsidóság körében.

Az eszme megpendítői ugyanis a küszöbön álló képviselőválasztásokat tekintik legalkalmasabb alkalmiul és eszközeiül a propagandának.

Ezzel szemben vannak olyanok, — különösen a fővárosi zsidóság ügyének főbb intézői közt — akik attól tartanak, hogy a mozgalom épp most bolygatná fel időszerűtlenül a »vallási békét«.

Azt hiszem, nem is kell behatolni a kérdés lényegébe, hogy indoklatlannak tartjuk ezt az utóbbi álláspontot, amely — sajnos — ismét azt a félenk, óvatos, szégyenlős maradtságot tünteti föl, mely a zsidóság magatartását sokszor jellemezte az ilyes ügyekben, amikor erélyesen cselekedni lehet és cselekedni kell.

Hiszen nem kívánunk mi holmi privilegiumot. Ellenkezőleg. Kérjük, nem, köve töljük egy respektív »privilegium«, egy tarthatatlan külön-

állás megszüntetését, amelyet igen is követelni teljes és régi jogunk.

Ezzel a jogunkkal pedig épp most kell élnünk, mikor kezünkben vannak a különben is megengedett eszközök, amelyeket esetleg érvényesíthetünk.

Éljünk vele, ne szalaszszuk el a kedvező, elég ritkán kínálkozó alkalmat és nem egy okunk van hinni, elvárni, hogy győzni fogunk.

Türt vallás vagyunk mindaddig, de egyszersemind olyan felekezet, mely sok olyat eltűr, amit eltűrnie valóban nem kellene. Lehet, hogy éppen ezért vagyunk csak »türtök«.

A jogos önérték hiánya leszállítja a tekintélyt az ellenesek szemében, apasztja a megbecsültetést, amelyben mindenki részesül, aki jogait erélylyel és kitartóan védi.

Jogával élni: nem jogellenes dolog. Akinek joga van, nem kell könyörögnie, az követelhet. És az ilyen jogos követeléssel nem zavar meg semmiféle »békét«.

Nálunk minden párt kivétel nélkül zászlajára írja a »szabadelvűség« büszke és magasztos jelszavát. Ez nagyon szép és méltó dolog.

Adjunk alkalmat, hogy azok a liberális eszmék a gyakorlatban mihamarabb és minél hatóságosabban érvényre juthassanak.

Adjuk meg ezt a szép alkalmat a képviselő-jelölteknek, akikre szavazatunkat adjuk.

Ne azt kutassuk ezzel, hogy kik a mi igazi barátaink, hanem azt, hogy kik valódi hívei a valódi szabadelvűségnek.

Ha mást el nem érünk, elérjük legalább azt, hogy tisztába jövünk.

Ez nem kevés. Szükséges arra, hogy a jövőben tisztán lássunk és helyesen ítéljünk.

És most még csak egy szót azokhoz, kik a mozgalmat ellenzik.

Sokan önök közül, uraim, sokszor vádolják sivar közönnyel a zsidó fiatalságot, nevezetesen felekezeti dolgokban.

Nos, kérem, ezt a jelen mozgalmat zsidó fiatal emberek kezdeményezték.

Nem szól mellettük az érdemek által szült tekintély. A döntő szó is csak aránylag csekély részben áll rendelkezésükre.

De ez nem kisebbíti a lelkes fellendülést, amely igazaikért hevíti őket,

Becsüljék meg, kérem, ismerjék el azt, mert igazán rossz eredményekkel járható, sajnálatos dolog volna, ha éppen az önök aggódó, conservativismusán fordulna meg a mostani kedvező alkalommal, hogy tovább is éktelenkedjék felekezetiünkön az a régi, utálatos »sárga folt.«

Dr. Szécsi (Schönberg) Ferencz.

A kath. egyház és a zsidók.

Frank Frigyes dr., bajor tartománygyűlési képviselő és kath pap, az ezen sorok élén álló czimvel nagyobb arányu munkát írt, mely Regensburgban a napokban került ki a nyomdából. »Valóság és igazságosság« voltak vezérszavai—mondja a szerző—könyve megírásánál, melyben azt akarja kifejezni, hogy a katolikus kereszténynek a zsidó-kérdésben minő álláspontra kell helyezkednie.

A sok jóakarattal készült műben legelől a legrégibb kortól való zsidóüldözéseknek nagy gonddal összeállított történeti áttekintését találjuk.

A könyv bevezető sorai a következők:

»Van egy nép, melynek a föld valamennyi népe nagy hálával adósa. Azon nép ez, melyet a multnak valamennyi kulturnépe között feltétlenül az első hely illet meg: a zsidók népe. A világ- és művelődés történelem intézőjétől a zsidó nép azon magasztos és becsületére való hivatást nyerte, hogy az emberiség között megőrizze az egyetlen igaz isten ismeretét és tiszteletét, valamint hogy föntartsa a kinyilatkoztatott megváltóra vonatkozó reményt, akinek belőle magából kellett származnia. A föld valamennyi népe közül isten választotta ki e fönséges hivatásra és külön frigyot kötött vele, amiért az isten népének, vagy az Ur kiválasztott népének nevezték.«

A mű szerzője alább azt igyekszik bizonyítani, hogy a pápák mindenkor jószemmel nézték a zsidókat és eme állításához a következő megjegyzéseket fűzi:

»A zsidó nép történetében kétségtelenül a legszebb lapok azok, hol képét ta'áljuk azon hű szeretetnek, melylyel a zsidók apáik hitéhez ragaszkodtak, és azon hősiességnek, melylyel apai hitüket védelmezték, vagy érette a legfájdalmasabb kinokat, sőt a legborzasztóbb halált is elszenvedték. Csodálkozás és szívből fakadó öröm nélkül vajjon ki olvashatna azon véres harcokról, melyeket a bátor makkabeusok és az ő istenért lelkesülő harczosaik vívtanak ellenségeik és szent hitük elnyomói ellen! És a tulajdon szent egyházunk nem arra figyelmeztet-e, hogy megbecsülendő ama erős

hitű anya és az ő ép oly erős hitű hét fia, kik inkább szenvedtek kimondhatlan fájdalmakat és a legkinosabb halált, hogysen Antiochus Epiphanes pogány király parancsára megtagadni akarták volna hitüket: midőn az ő tiszteletükre külön ünnepet rendelt, melyet augusztus 1-én ülünk meg? Az olyan példák, melyek az elfogulatlan szemlélet csodálkozásra és bámulatra készítenek, a zsidó nép történetének egyetlen századából sem hiányzanak. Milyen gyakran megesett már, hogy egy-egy ország zsidóságának nem volt más választása, mint: vagy odahagyni az országot, melyben hosszú idő óta laktak és ahol kedves otthonot találtak, vagy pedig elfogadni a keresztiséget! És ezren meg ezren nyultak a vándorbot után és nehéz szívvel váltak meg nagy időn át volt otthonuktól, sőt sokszor minden ingóbingóságuktól. Az apáikról rájuk maradt hit, kedvesebb volt előttük a napvilágos Spanyolországnál, a szép Franciaországnál, a tengerrel játszó Albionnál. Ki tagadhatná meg részvétét a speyeri zsidó lányoktól, akiket a máglya tüzeből keresztény ifjak kimentettek, de akik újra önként rohantak a lángok közé, hogy apáik hitéért halált haljanak. — Ki képes megindulás nélkül olvasni azt, hogy egy városnak valamennyi zsidója, férfiak, nők, gyermekek önként mentek a halálba, fölégették házaikat s önmagukat, csak hogy ne kelljen megtagadniok apai hitüket?«

Álláspontja kifejtése végett dr. Frank jellemzi keresztény és zsidó források nyomán a talmudot, érinti a misna és a gemara tendenciáját meg szellemét és véleményét a következőkben foglalja össze:

»Figyelemmel és minden előítélet nélkül olvastam a keresztény és zsidó tudósok vonatkozó iratait, egybevettem nézeteiket és legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint formáltam ítéletemet. Ez pedig abban áll, hogy a talmud jelenlegi alakjában és ahogy manapság általában magyarázzák, a keresztényre nézve semmiféle veszedelmet nem rejt magában és a zsidók előtt nem szolgál akadályul arra nézve, hogy a keresztényekkel békeségben és egyetértve megférjenek.«

Majd rátér a könyv punctum saliensére, s megfelel azon kérdésre, hogy »mit kell tartani az antisemitizmus felől?« Kiindulási pontul a Kassalben 1886. június 13-ikán alakult »német antisemita szövetség« programját választotta és következő módon itéli el a népboldogítók mozgalmát:

»Azt mondják a zsidóságról, hogy állam az államban, idegen nemzetiség, különálló közösség, melyet német nemzeti államban a polgári jog meg nem illet. Ezek olyan közkeletű szólásformák, melyek a katolikusban sokféle gondolatot ébreszthetnek. Mily számtalanszor hallottuk már, hogy a katolikusokat államnak nevezték az államban. Milyen sűrűn lobbantották már a katolikusoknak szemére, hogy a birodalmi ellenségei, hogy idegent ismertek el fejüknek! T segítsék az antisemitákat, hogy a zsidók

met birodalomból kiűzessenek, és ezért hála fejében be-
 érjék vele, hogy a nemzeti protesztáns államban
 minket is méltatlanoknak nyilvánítsanak a polgári
 jogra? Avagy másként jártak-e a jezsuiták? Az 1870-iki
 háboru alkalmával ugy kiváltak a haza szolgálatában,
 hogy rendjelekkel tüntették ki őket, és a háboru be-
 fejeztekor hálából elűzték őket a német birodalomból.
 Az antisemiták fölvilágosító iratokat akarnak terjesz-
 teni a zsidó nép veszedelmes volta felől. De hát a
 zsidó nép, mint ilyen; veszedelmes-e? Bizonyára nem!
 Láttuk, hogy sem a talmudban, sem a tórában nincs
 veszedelem a keresztényre nézve, ha a zsidó nép kö-
 zött akadnak népveszélyes elemek, ezek nem az egész
 népet képezik. A zsidó néppel ép ugy vagyunk, mint
 a kereszténnyel. Sok zsidó előtt épp annyi becse
 van a circumcisiónak, mint a keresztlevélnek a ke-
 resztények előtt, amiért is ezeket épugy jogosulatlanul
 számítják a zsidók mint a keresztények közé. Egy
 Sabor, egy Singer, és más szocialdemokraták, akiket
 rendesen mint zsidókat emlegetnek, már évek óta nem
 gyakorolják a zsidó vallásos szokásokat és ez okból
 őket ép oly kevésbé lehet a zsidók, mint Mostot és
 más szocialdemokratákat a katolikusok közé számi-
 tani. És vajjon csak zsidó uzsorások vannak-e? Nin-
 csenek-e keresztények is, akik talán még gonoszabb
 vérszopók a semitáknál? E helyütt akaratlanul is egy
 régi történetecske ötlik eszembe. Egy kolostorban idő-
 ről-időre megjelent egy ember s valamicske alamiz-
 náát hozott; minden egyes ilyen alkalommal megújította
 azon kérelmét, hogy a szónokok csak jó keményen és
 nyomatékosan és lehetőleg sűrűn emeljék fel szavukat
 az uzsora ellen, mert semmi sem utálatosabb és ve-
 szedelmesebb és romlasztóbb, mint az uzsora. És ké-
 sőbb mi sült ki? Ez az ember maga volt a leggon-
 szabb és legveszedelmesebb uzsorás, aki csak azért
 akart az uzsora ellen prédikáltatni, hogy a többi
 uzsorás meglőjjen, és ő aztán versenytársak nélkül
 űzhesse megromtó mesteriségét. Szinte ugy tetszik,
 mintha az antisemiták közül is akárhán-
 yan azért buzognának a zsidó uzsora
 ellen és azért szeretnék azt a német birodalomból
 kiűzve tudni, mert így a terhükre eső zsidó-ver-
 seny nélkül az ő »derék« üzelmeiket an-
 nál biztatóbb eredménynyel űznék. És
 ugyan miért akarják a nép félrevezetésén és elerkős-
 telenítésén dolgozó zsidó sajtót legyőzni? Nincs-e
 olyan rendkívül romlasztó, a nép félrevezetésén és
 erkölestelenítésén fáradozó sajtó, mely keresztény lobogó
 alatt vitorláz? Ha tehát felszólítanak arra, hogy sora-
 kozzam a megromtó sajtó ellen küzdők közé, akár
 circumciseált, akár circumciseálatlan ujságkamaszokról
 van szó; ha segitenem kell abban, hogy ismét meg-
 szűnjenek a szerencsétlén törvények, melyek a nagy
 tőkét és uzsorát szülték és nagyranövesztették, a ke-
 reskedelmi osztálynak ártalmára voltak, a kézmű és

ipar alól elvonták az aranyta'ajt; ha arról van szó,
 hogy jogvédőegyletek, vidéki hitelpénztárak és más
 egyletek létesítendők, melyeknek különösen a kis em-
 bert kell a circumciseált és circumciseálatlan vérszo-
 pók karmai közül kimenteni: akkor szívvel-lélekkel
 helyt állok. És az igazi talmud-zsidó is helyt
 áll; mert a talmud tanai szerint az árák oly mó-
 don szabandók meg, hogy az eladónak haszonkén,
 a termelési árának csak egy hatodát szabad szednie és
 hogy az élelmi szerek meg ne dráguljanak, a termelő-
 nek magának kell a termelvényeit vásárra vinnie. A
 közbenjáró kereskedők utján való raktárvásárlások ti-
 losak. De hogy a zsidók ellen csak olyan kivételes
 törvényeket hozzanak, melyek mellett circumciseálatlan
 versenytársaik a markukba nevetnek, arra ép oly ke-
 véssé adhatom magamat, mint a katolikus rendek,
 vagy éppen csak a szocialdemokraták ellen irányuló
 kivételes törvények kovácsolására.»

Frank dr. végül az antisemiták esztelen követé-
 lésének következményeit jellemzi, meleg szavakkal adóz
 a zsidó jótékonyágnak, mely az orosz kalamitásra
 való tekintetből jelenleg ismét nyilvánul és könyvét a
 következő szavakkal zárja be:

»Nekünk keresztényeknek nem volna szabad a
 zsidóknak szemére lobbantanunk a testvéri szeretetet,
 hanem mind azon kellene lennünk, hogy éppen a
 testvéri szeretetben még fölül is muljunk a zsidókat!
 Lássátok, hogy szeretik egymást! Egykoron így beszél-
 tek a keresztényekről. Azt hogy lássátok, mint szere-
 tik egymást, most löbb joggal lehet mondani a zsidók-
 ról, mint a jelenkori keresztényekről, és mi kereszté-
 nyek azon lehetnénk, hogy e szemrehányásnak többé
 ne legyen jogosultsága. Ha még mind az itt elmondot-
 takhoz hozzáfűzöm, hogy a z egyház egyes püspö-
 kei, kiknek volt alkalmuk az antisemi-
 tizmus felől nyilatkozni, ellene nyilat-
 koztak; ha még hozzá teszem, hogy különösen az
 osztrák püspökök az antisemitákkal való egyesüléstől
 óvtak: akkor valóban szabad ugy fejeznem be sorai-
 mat, hogy a föntebb tett kérdést még egyszer ismét-
 lem és egyuttal meg is adom rá a feleletet: »Lehet-e
 a katolikus lelkész s különösen a hi-
 vő katolikus — antiszemita?« »Nem!«

A pesti izr. hitközség vallásoktatá- sának tanterve és kritikussai.

Válasz a M. Zs. Szemle deczemberi számában megjelent cikkre.

Midőn a pesti izr. hitközség oktatásügyének ve-
 zérferfiái a vallásoktatás egyetem tantervének kia-
 dását elhatározták, semmi sem állott bizonyosabban
 annak jövő sorsára nézve előttük, minthogy az terv-
 szerű és heves támadásnak lesz kitéve Szinte teljes
 határozottsággal ismerték a kört, melyből a támadás
 kiindulni fog; nyilvánvaló volt, hogy kik lesznek

benne a tényleg működő, kik a háttérben intéző és buzdító személyek s kiknek fog az egész multság nagy gyönyörűségére szolgálni. A tapasztaltabbak előre megmondották a jelszavakat is, melyek majd a heccz zajában világgá roppennek; sőt rámutattak pontonként a tantervnek azon részleteire, melyek majd kellemes konczokat fognak nyújtani a taglásra. Mindez azonban édes-kevés ok volt szemükben arra, hogy továbbra is megtűrjék azt a kárhuzatos slendriánt, melybe vallások atásunkat bizony nem éppen annak legifjabb intézői juttatták. Magam pedig nemcsak egyszerűen hivatalos köteleességet, hanem zsidó öntudatomnak és érzésemnek megfelelő magasztos életfeladatot láttam benne, hogy komoly és buzgó munkával mindent elkövessek jelen gyarló állapotaink megváltoztatására s egy jobb jövő előkészítésére. Egész határozottsággal körvonaloztam erre vonatkozó nézeteimet mindjárt a legelső alkalommal, midőn mint községemnek új tisztviselője volt szerencsém annak oktatásügyi tanácsa elé lépni, s megszabtam a közel jövőre nézve azt a munkaprogrammot, melynek immár megvalósult pontjai: az egyetemes tanterv megszerkesztése, az ifjusági istentisztelet reformja s a vallástani iskolakönyvek vállalatának megindulása. Avval természetesen egész tisztában voltam az első pillanattól kezdve, hogy mennél buzgóbb és eredményesebb lesz munkásságom, annál kevésbbé fog az inyére válni bizonyos elemeknek. De már maga az a körülmény, hogy nem vonultam el vele a nyilvánosság elől, sőt az uton-utfelen ajánlott »óvatossági« szempontokra sem nagyon ügyeltem, — elég világosan tanuskodhatik róla, hogy ügyem diadalát nem igen féltem a kicsinyes áskálódásoktól s hogy legkevesbbé sincs szándékomban tevékenységemmel mindenkin ek tetszeni.

Ingyen se képzelje tehát Abonynak főtisztelendő rabbija, hogy valami nagy meglepetés volt számomra az a szeretetreméltóság melylyel a M. Zs. Szemle deczemberi számában munkásságomnak nekimegy. El voltam én készülve már rég, sőt nagy nehezen vártam azon félelmetes villámokat, melyek a nyáron egy jó indulatu bírálati elrefuttatáshoz csatolt szerkesztői megjegyzések alakjában szegény fejem fölött elcikkáztak s melyek nem kisebb dologgal rémitik a világot, mint hogy oly kérdéseket készülök egy csapással megoldani, melyek között egy-egy nem egyszer idézett föl elkeseredett harczokat s ennek következtében szakadásokat a hazai zsidóság kebelében. De ami az abonyi rabbi ur részéről váratlanul érint, az az a magas lóhát, melyről lenézve velünk, a tanterv szerzőivel legénykedik; továbbá az az irigylésreméltó elégedettség, melylyel vallásoktatásunkat és vallásos életünk viszonyait tekinti, s melyhez képest az általam kifejezett aggodalmak nem egyebek, mint »tréfás kesergések, melyek az öndicsőítő szerény-

ség forrásaiból bugyognak«, egyike pláne a rabbi ur virágos stílusa szerint »olyan bolond gomba*) minőt még nem hozott napfényre felekezeti életünk.« Mindezeknél is meglepőbb az a kritikai morál, melyet a rabbi ur velünk szemben alkalmaz, midőn a tények objektív feltüntetése és lelkiismeretes megitélése helyett, számítva az olvasó tájékoztatlanságára és kevés érdeklődésére, badarságokat fog reánk s hamis színekkel mázolja be munkánkat, csak hogy a közönség szemében diszkreditálhassa. Ez a morál nincsen meg sem a naiv, sem a művelt zsidó köztudatban, ez az abonyi »tisztult« zsidó köztudatnak specialitása s a rabbi ur annak dicső apostola.

Mert lám, mi egyszerű, nem papi renden levő fia Izraelnek azt tartottuk eddigelé, hogy a hazugság, csalás és avatlanok félrevezetése nemcsak társadalmi, hanem vallási szempontból is megvetendő bűn. Így tanultuk ezt az »élet könyvéből« (honnan pedig Abonyban is merítenek citátumokat), ahol t. i. megvagyom írva, hogy »né hazudjatok egyik a másik ellen,« s »a vak elé ne vess gáncot, hanem félj a te Istenedtől!« Ugyancsak ott olvassuk, hogy »ne kövessünk el igazságtalanságot az itéletben!« s hogy »igazság szerint itéld meg a te felebarátodat!« Azonban mindez úgy látszik az abonyi »tisztult« zsidó morál szerint túlhaladott álláspont. Mert másképpen hogyan merészelne olyan hamis állítást világgá dobni, hogy a mi tantervünkben a »tóratanítás elve megvannám a dva«. Holott tény az, hogy az első és középfokú tanítás 12 éve közül 5, tehát csaknem a fele foglalkozik a tórával, mint főtárggyal. Ezen épül az elemi népiskola három alsó osztályában a növendéknek összes vallásbeli fogalma, ehhez tér vissza (jó számú héber szeméivények alapján) a középiskola első osztályában a magasabb műveltségre törekvő tanuló s evvel, mint legfontosabb vallásos forrással fejezi be héber irodalmi tanulmányait az érettségre hajló hetedik osztálybeli ifju. Éppen egyik legfontosabb

A közönség tájékozására és okulására ime még egyszer bemutatjuk azt a furcsa »bolond gombát«: »Magasztos hivatását a vallásoktatás csak úgy valósíthatja meg, ha alapelvétül ismeri el a harmonia fönntartását a növendék lelki világában, illetőleg minden oly tanítás gondos kerülését, a mely abban kétséget, meghotránkozást, egy szóval diszharmoniót kelthetne; mert a vallásoktatás ferde módszerével beoltott lelki diszharmonia az igaz vallásos érzés megölője s első sorban oka korunk vallástalan irányának. Mi benső vallásos meggyőződést akarunk; a tőlünk hirdetett vallásos igazság nem állhat ellentétben egyéb pozitív tudatunkkal s a tudományos igazsággal. A vallásos érzület, melyet mi ébresztettünk, kell, hogy magában foglalja és megszentelje az emberi kebel összes nemes érzelmeit. A vallásos törekvéseknek, melyekre mi buzdítunk, összhangzatban kell állaniok az általános emberi ideálokkal és nemzeti törekvésekkel. Ezen irány felel meg az igaz zsidóság hagyományainak és jövő rendeltetésének.»

vivmánya a mi tantervünknek, hogy a tóratanítás elvét az előbbi évek gyakorlatával szemben oly kiváló mértékben érvényre juttatta! Azzal vádol bennünket a kritikuskunk, hogy »a tóratanítást egyszerűen kiküszöböltük a népiskolából»; pedig ha a legcsekélyebb tájékozottsága volna a fővárosi iskolaviszonyokban s megvolna benne a méltányosság erkölce is: nehezen megvelősíthatónak kell, hogy tartsa már azt a tantervbeli feladatot is, hogy a népiskolai vallásoktatás a tóra elbeszélő anyagának tanítása mellett a folyékony héber olvasást, sőt egyes fontosabb imádságok héber szövegének értését is elérje (ami a mai viszonyok közt tényleg illuzórikus is). S mégis ellenkezőleg az abonyi pap tolla hirdetésével a tanterv a népiskolában egyes tórai héber szövegek fordítását és megtanulását is előírja, jelesen a 3. osztályban a tizparancsolat egyes igéit, a sémá-szakaszt, továbbá a tórai elbeszélések függelékeiképpen egyes fontosabb vallásos eszméknek kifejezéseit, mint: »szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!« »Ne légy boszuálló és haragtartó!« »A törvény, melyet nekünk Mózes rendelt, szent öröksége Jakab községének«, »Ki hasonlít hozzád a hatalmak közt, oh Örökkévaló stb.« »Örökkévaló, örökkévaló, kegyelmes és irgalmas isten stb.« »Az Örökkévaló uralkodni fog mindörökké.« (I. Tanterv 23—31 l.)

(Egy másik czikk következik.)

Dr. Munkácsi Bernát.

Vallásoktatásunk.

— (III.) —

Miután saját erkölcsstani rendszerem nincs, valamelyik bölcsészeti erkölcsstani rendszer után kellett indulnom. A régibb e nemű zsidó tankönyvek közvetve, vagy közvetlenül Kant befolyása alatt állanak, amint azt felfordásuk a kötelességekről mutatja. Én helyesebbnek tartottam a herbartisták felfogásához, különösen pedig a Steinthaléhoz való csatlakozást, amit annál inkább tehettem, mivel már Herbart is ellenséges állást foglal el az eredetnek bűnével szemben, tagadja, hogy az emberiségnek már természeténél fogva megváltásra volna szüksége s ezáltal etikáját kereszttyén befolyások alól felszabadítja. Steinthal etikája különben is sok zsidó impulzust mutat.

Már mostan azt kérdelem: méltányosan cselekedte-e az abonyi rabbi ur, amidőn kiszakította tantervemnek egyes pontjait s szembeállította Steinthal könyvének tartalomjegyzékével és azon valótlanságot állította, hogy a tanterv »szőröstül-bőröstül« van átvéve s elhallgatta azt, hogy a tanterv szerint az erkölcsi eszméket és intézményeket megelőzi a zsidó erkölcsstani történetének vázlata? — De hát dr. Vajda ur az ő baráti jóindulatában a M. Zs.

Sz. szerkesztőségével együtt azt hitte, hogy meglepő felfedezést tesz, máskülönben nem pocskolt volna a M. Zs. Sz. felhasábot arra a szembeállításra. Nagyon sajnálom, hogy kénytelen vagyok ebbeli örömeiket megzavarni s kijelenteni, hogy erre a fölfedezésre nem volt szükség, mert én magam közöltem annak idején a tankönyv-bizottság tagjaival, főt. Dr. Kohn Sámuel rabbi és dr. Goldziher Ignác urral, hogy a tantervben a Steinthal etikai rendszere után indultam, dr. Munkácsi Bernát tanfelügyelő ur pedig egy f. évi ápril hó 21-én kelt levelező lapon a következőket írja: »Én azt hiszem, hogy »erkölcsi személyiség, szeretet« stb. szakaszczimek, melyek alá több fejezetczim tartoznék, melyeket én világos érthetőség kedvéért felsorolnék. Vagy azt hiszi főt. ur, hogy akik tantervünk iránt érdeklődnek, mind olvasták és ismerik a Steinthal-féle etikát s ennek meghatározását a jellemről? nem szabad arra hivatkozni, hogy »ez csak azok előtt érthető, kik a herbartisták etikájában járatosak.« Tehát a tanfelügyelő urnak volt tudomása a tanterv e forrásáról s csak azért nem tett róla említést, mert egyáltalában nem említ forrásokat.

Mindezeket pedig nem irói becsületem védelmére hoztam fel, mert aboz a M. Zs. Sz. támadásai föl nem érnek; hanem, hogy a közönség e támadások természeté felől tisztában legyen. Ha dr. Vajda ur fennen dicsekszik, hogy »könnyen lehetne még egyéb részekről is kimutatni, hogy mely forrásból eredtek, de azt hisszük, ez felesleges munka«, ugy ez, legalább a mi a rendszeres vallásstani tanterv utolsó három részét illeti, teljesen alaptalan. Tagadom, hogy akár dr. Vajda, akár más valaki az ezen részekben visszatükröződő vallásos felfogást valahol kimutathatná, mert teljesen önálló munka.

Dr. Vajda még egyéb kifogásolni valót is talál tantervemben. Ő azt hiszi, hogy »a legmodernebb filozófiának és filozofusoknak nagyobb szerepet juttattam, mint a mielő őket a zsidó vallásfilozófia elméletében (sic!) megilletné« Dr. Vajda szükségtelennek tartotta, hogy az állítást megokolja. A valóságban ugy áll a dolog, hogy ezeknek sokkal kisebb befolyást juttattam, mint aminőt bármelyik középkori zsidó bölcsészete az ő kora filozófiájának engedett, csak annyit, a mennyi szükséges volt, hogy a vallásstani a tanuló előtt ismeretes egyéb igazságokkal összefüggésben álljon, azokba egységet hozzon s képzetet fölött uralkodhassék. Egyáltalában nincs szükségünk dr. Vajda ur intésére, hogy a zsidóság sajátosságaira vigyázzunk. Viseltetünk mi annyi szeretettel ezek iránt, mint ő s a hozzá hasonlók. Ezek a mi művelt theologusaink, ha éppen céljaik ugy hozzák magukkal, tettettett páthosszal tiltakoznak a vallásbölcsészeti és az összehasonlító vallástörténelem eredményeinek fölhasználása ellen, azt hozván fel ürügyül, hogy itt

»idegen befolyásokról« van szó. Valóban, kedves olvasó, ezek a »művelt theologusok«, ha ugyan nem egyebet beszélnek, mint amit hisznek, türelmetlenségükben századokkal állanak a zsidóságnak azon tanítói mögött, akik a sötét középkornak legközepén éltek. A zsidóságnak középkori gondolkodói azt vallották legfőbb elvként: *קבל האמת ממי שאמר* »Fogadd el az igazságot, bárki is mondja azt ki« és azért veszi Szaadjá gáon görög bölcsek és muhammedán dogmatikusok munkáit, tanulmányozza azokat, ír az ő nyelvükön, használja műszavaikat, operál az ő fogalmaikkal, hogy a zsidóság vallásos igazságai egész fényükben tündököljenek és a műveltségen belül élő hatalomnak bizonyuljanak. Jehuda Halevi zugolódik ugyan a görögök bölcsesége ellen, amelynek csak »virága vagyon, de gyümölcse nincs«, hanem ez a zugolódás is az orthodox muhammedán dogmatika visszhangja. Még sok példát hozhatnánk fel, de ezuttal csak arra akarunk még utalni, hogy a renaissance korában élő zsidó írók idézik és használják Eusebiust, szent. Ágostont, Occamot, Aquinói Tamást és akárhány más nem zsidó író. És eme jámbor férfiakkal szemben, akik életükben a zsidó vallásos életnek fegyelmé alatt éltek, ami generáczióink diplomás theologusai azzal állanak elő, ha valaki a vallásokról általában szólván, az összehasonlító vallástörténelem eredményeire támaszkodik s vallásbölcsészeti terminusokat használ, — a mely tudományok különben felekezeti jeleggel nem bírnak, — hogy »több tért enged a legmodernebb filozofusoknak és filozofának, mint aminő a zsidó vallásfilozófiában őket megilletné«, vagy amint halljuk, hogy »idegen befolyások« alatt állunk. Ám hintsenek az urak port azok szemébe, akik ezt a buzgalmat vallásunk sajátosságainak védelmében komolyan veszik, bennünket a zsidóság történelmi vívmányaitól nem fognak megfosztani sem az irodalmi bilbulisták szofizmái, sem az opportunisták berzenkedései!

Dr. Vajda ur annyira félti a zsidóságot, hogy mivel a 7. osztály tartervében a zsidó történelmi oktatás ezen fejezettel kezdődik. (Tanterv 49. l.) »A zsidóság befolyása a reformációra s az újkori filozófiára (Spinoza),« pathetikus módon így kiált föl: »Hát a keresztyén vallás reformja utjelző a zsidó vallástörténetben? Milyen képzeteket szülhet az ilyen szolgálai függés a tanuló lelkében?« *Risum teneatis amici?* — Az, aki arról szól, hogy a zsidóság befolyással volt a reformáció keletkezésére és az újkori filozófiára, a M. Zs. Sz. szerint a zsidóságot »szolgálai függésben« levőnek tünteti fel. Valóban furcsa logika ez.

(Vége köv.)

Dr. Schreiner Márton.

Anthologia a zsidó klasszikus költőkből.

XXXV.

A spanyol zsidó költészet egyik legszebb és korában egyik legismertebb termékét mutatom be olvasóimnak. Egy különben teljesen a feledésbe merült költő: *József ibn Chaszdaj* írta s daczára annak, hogy némi személyes vonatkozások értelmét megnehezítik, mégis ódai szárnyalása, az átértzett visio közvetlensége s az egésznek költői tartalma megmentette a verset az enyészettől.

A kihez a dalt írta, sokáig a spanyol zsidók szellemi vezére volt: *Samuel Hammagid*. Kiváló hadvezéri talentum, ki amellet a költészet terén is számottevő munkásságot fejtett ki. József ibn Chaszdaj ehhez írta *egyellen* versét s hogy lantját egyéb profán dalok meg ne szentégtelenítsék, — többet nem írt.

Mindenesetre sok önmegtágadásba került ezen elhatározás, melyet keresztül is vitt; de az is bizonyos, hogy a költői fejlődés minden egyes korszakán keresztül ment az a poéta, ki egy ilyen erős talentumra valló alkotást tudott létre hozni.

Az árva dal.

— *József ibn Chaszdaj.* —

*Csak álom volt, egy percznyi játék,
Melyet te szőttél, képzelet;
De láttam, lánggra gyúlni arczát
S szemébe' iblet lebegett.
Éreztem csókját és a fürtök
Reám omoltak szeliden,
Csak álom volt, egy percznyi játék,
De még sé, még sé feledem.*

*Oh megmaradt, szívembe zárva,
A mosoly édes ajakán;
S hogy megjelent, lebegő szárnynyal,
Templom lett árva kis szobám.
Te voltál az, dicső vezérem,
Nagy férfiak közt is a nagy!
Ki ibletet adtál szívembe
S egyetlen dalom lelke vagy!*

Ugy tüntél fel, mint az a látnok,
 Ki szellemi óráin megjelent,
 És egy szavára föld megingott
 S megrezdült Isten trónja sent.
 A bölcsesség forrása mellett
 Ilyen sudarfák hajtanak,
 Dacoltál égi háborúval
 S legyőzted a villámokat.

S ahol egy könyv ül redős arczra,
 Ahol egy lélek nyomorog,
 Te egy-egy izzó fénysugárral
 A felhőket eloszlatod.
 Tőled függ a királyok sorsa
 Te döntsz élet s halál felett,
 Hódítva járod a világot
 S elhódítod — a szívüket.

S a mikor dalra nyílik ajkad
 S dalod: a háboru s a lány.
 A zöldelő bokor tövében
 Terád figyel a csalogány.
 S amit te irsz, attól pirulnak
 Maguk a büszke csillagok —
 Nem ilyen dalra vagy te méltó,
 De szebbet írni nem tudok

Oh, vedd e félé kis lednykát,
 Tied legyen ez árva dal,
 Feldiszitem, mint a mennyasszonyt
 Szép ünneplő ruháival.
 És aztán eltöröm a lantot,
 Mely hangot többé ugy sem ad —;
 Neked ajánlom szűzi tisztán
 Első s utolsó dalomat.

Makai Emil.

Rabbi ben Lévi.

— Longfellow. —

Rabbi ben Lévi szombat estvelén
 Hogy fenn akadt az irás e helyén:
 „Ki arczom látja, élve nem marad“
 Buzgóan arra kérte az urat,
 Hogy ő, mint Isten jámbor, hű fia,
 Hadd lássa, s mégse kelljen halnia.

E perczben árnyék szállt a könyv elé,
 Ő gyöngé, agg szemét fölemelé,
 És ime a halálnak angyala

Mezítlen karddal, ottan áll vala.
 A rabbi mindig minden bünt került,
 De mostan mégis borzadt s vére hült,

Reszketve kérde, hogy mi hozta őt.
 S az angyal így szólt: „Már letelt időd:
 Meghalsz. De hogyha bármi vágy melenget,
 Csak mond el; isten azt betöltnöm enged!“

S a rabbi szólott: „Látni vágy szívem,
 Hol lesz helyem az Éden-kertjében?“
 „Jöjj s nézd meg, szólt az; keljünk nyomban utra!“
 Rabbi ben Lévi szent könyvét becsukja
 S fölvetve ősz fejét így esdekel:
 „Add nekem kardod — most az ugy sem kell;
 Én félek, hogy fejemre ejtheted!“

Amaz mosolygott s rögtön engedett.
 S az égi várba röpíté fel őt,
 S egy falra állitá. Lenézve onnan
 A rabbi látta most maga előtt,
 Hova kerül majd a paradicsomban.

De ime ugrik egyet hirtelen
 S kardostul lent a városban terem,
 S egy ott nem ösmert bajnak a lehet
 — Neve halál — árasztja szerteszét.
 Az angyal künt van s egyre kiabálja:
 „Jér vissza!“ An az nem hajt a szavára
 Istenre, szól, ki által él hal minden,
 „Tapot sem mozdulok már többet innen!“

Zúg minden angyal: „Oh te szent Erő,
 Nem látod, mit teszen e vakmerő?
 Betör az égi honba s esküszik,
 Hogy őt e helyről már ki nem űzik!“

És szól az Ur: „Ugyan miért zajongotok?
 Rabbi ben Lévi esküt soh'se bontott —
 Hát hadd maradjon, s jöjjön hűt elébem
 Ne kelljen halnia, bár látja képen!“

Hatalmas hangját érte kiűnn az angyal
 És újra beszél, rémült, gyöngé hanggal:
 „Hadd menjek utamon — add fegyverem!“
 S a rabbi szó: „Az itt marad velem,
 Elég sok jajt szült vész-eszközöd
 Az embereknek magzati között!“
 De mostan hallá az urnak szavát
 Mint ég dőrejtét: „Gyorsan! Adjad át!“

Fejét a rabbi hódolva lehajtja,

Aztán az angyalt így szólítja ajka:

„Esküdj”: nem látja többé földi szem!

Midőn erőd egy lelket fölviszen.

Az ember téged s kardodat ne lássa —

Igy teljesüljön az Úr szent hagyása!”

Az esküdött és újra jár a földön,

De most már láthatlan jó, hogy öljön.

Radó Antal.

A költemény a talmudban (Keszubosz traktátusa 77. lap II.) előforduló következő szép mondán alapszik: Rabbi Jehosua ben Lévi foglalkozott velök és tanította őket (előzőleg ragályos betegségektől elreptett személyekről van szó, kiktől r. Jóchanan, r. Zira, r. Eleazar, r. Ami, r. Aszi tanítása szerint szerfölött kell őrizkedni). Megvéd, így szólt r. Jehosua ben Lévi maga a szent tan, mely még többre is képes, mert kedveséggel árasztja el a vele foglalkozót. — Midőn meg kellett halnia, az Örökkévaló azt mondta a halálangyalnak: menj, hozd el a kedveltem lelkét, de előbb tedd meg akarátát Rabbi Jehosua azt kérte, hogy mutatná meg neki a halálangyal az ő (r. Jehosua) helyét Éden kertjében. Jól van, szólt a halál angyala Csakhogy add ide előbb késcdet, mert az uton megijeszthetsz vele. Odaadta neki. Midőn odaérkeztek, felemelte a falra és megmutatta neki helyét. Rabbi Jehosua azonban leugrott a falról be a paradicsomba, de mert a halálangyal fogta a ruháját, esküdött, hogy vissza nem megy. A Szent, dicsértessék Ő, erre kimondta, hogy ha soha fogadása alul fel nem oldatta magát, nem kell visszatérnie — s így tovább, mint ezt a szép költemény elbeszéli

Egy reminiscencia.

—A magyar zsidóság emancipációjának vajudási korából.

Valami van a levegőben. Az ifjabb zsidó nemzedék vére melegszik az országban, s megpezdül a friss áramlattól, melyet a felekezet csonka jogkörének kikerekítésére irányuló mozgalom támasztott. Új közös érzés van keletkezésben. Amit elvéve, ha hangoztatni mert valaki: felekezetünknek politikailag alárendelt helyzetét a többihez képest — az jelszavá kezd válni, melynek emlékére megrezdül egy hur minden magyar zsidó szívében. Magukban a küzdelemben belefáradt, elcsüggedt öregekben mintha felbuzogna a fiatalos erő, ifjukoruk merész álmai, mintha felelevenednének s mintha ott állnának újra azon hajnal hasadása előtt, melyből polgári egyenjogusításunk napja bontakozott ki.

Akkor is az ifjabb generáció volt az, mely a magvető szerepét végezte. Szántottak, vetettek és az igyekvés megfogant, mert eszméiknek termő talajt ágyaztak tapasztaltak tanácsából, öregebbek buzdításából. Most már

sorra dőlnek az akkori oszlopok, örökükbe az akkori fiatalság lépett, mely a munkához, tettehez szomjuhozza a fiatal erőt.

A fiatal erő jelentkezik újra s tűzbe menni kész. Polgári egyenjogusításunk magvetői előtt pedig feltámadnak a saját törekvéseik, megelevenednek a saját küzdelmeik.

Vajjon megtermékenyül e tőlük meleg bizalmuk, buzdul-e osztozkodó munkakedvük, s támad-e vágyakozásuk azok szerepére, akik nekik a multban erős várakat képezték? . . .

Nincs bennne kétség. Az egykori szerepvivők ereiben nem vált vízzé az, ami tűzük forrása volt.

Az a régi fiatalság, melyből most az új vállalkozás oszlopai toborozódhatnak, lelkesedés és tűz tekintetében mivel sem állt hátrább a mainál, sőt mivel az ő küzdelmeik az abszolutizmus s az alkotmány helyreállításának vajudási korszakába estek, mivel akkor a Protzmanok kormányozták a világ sorját: több bátorságnak, kitartásnak kellett lelkükben lakoznia, hogy el nem csüggedve, meg nem reutvenve, törjenek a világosság felé, mely a magyar zsidóság polgári jogainak éjjelén derengett.

És az a fiatalság a nemzet aspirációin kívül alig ismert szentebb kötelességet, mint felekezet jogainak megvívását.

Bámulatos a figyelem, melylyel mindazt kísérték, ami a felekezetet érintette, s még csodálatosabb a készség, melylyel harczba mentek, ha sérelem esett rajtuk.

Ime jellemzésül egy epizod, melyet Kohári Gusztáv ur volt szives az eredeti okmányokkal együtt rendelkezésünkre bocsájtani

Trefort a magyar tudományos akadémián 1863-ban ismertette Richlnak épp akkor megjelent művét, és az emberfajokkal foglalkozó munka kapcsán olyanformán beszélt a magyar zsidók társadalmi állásáról, sajátosságairól, tipikus tulajdonságairól, hogy abból a miniszterkorabeli magatartását nem egyszer magyarítottuk ki magunk is. Az akkori liberális sajtó nagy felháborodással fogadta a középkori hangokat és a magyar zsidóság természetesen még érzékenyebben jaldult fel az igaztalan támadásra. A választ a bold. szegedi főrabbi Löw Lipót lapja a »Ben Chananja« adta meg és a Trefort téves nézeteit, előítéleteit kellő értékükre szállította le.

Aminthogy a későbbi miniszter által ejtett selegjobbban a fiatalság szívében sajgott, azonképpen a »Ben Chananja« közleménye is a legnagyobb örömet az ifjú Izraelben keltette. Futó tűzként terjedt közte a lelkesedés, magasztalták, dicsőítették az európai nevű tudós rabbit, gyűlést gyűlésre tartottak, tanakodtak, hogy miként fejazzék ki hálájukat megvédelmözük iránt.

Prottmann uramnak a k. k. polizei-direktor urnak természetesen bele fájdult a fejébe »rebbelis népség« mozgolódásába. Sejtett hozzá, hogy valamit csinálnak a fiatalok, de hogy kik csinálják és mi az, amit csinálnak, spiczlijei daczára sem tudta meg. Mint rendesen, mikor

a zsidókkal volt dolga, most is úgy segített hát magán, hogy megeztaltatta néhai Hirschler Ignáczt dr. a pesti hitközség akkori elnökét, és ráparancsolt, hogy járjon végére a dolognak, mert különben így meg úgy lesz.

Hirschler dr. akadékoskodott, tiltakozott a polizei-direktor ur ráfogásai ellen, mintha ő maga is ludas volna a mozgalomban, a decorum kedvéért azonban mégis maga elé hívatta a Löw Lipótöt ünneplők vezéreit és értésükre adta, hogy Prottmann ur duf-ful haragjában.

De a meghívottak kereken kijelentették, hogy ő tőlük csinálhat a polizei-direktor ur akármit, ők már attól el nem állnak, hogy Löw Lipóthoz hálafeliratot intézzenek.

És meg is cselekedték, még értékes ezüst ajándékot is mellékeltek hozzája.

Prottmann csak akkor nézett nagyot, mikor a hálafelirat, mely 1863 évi január 8-án kelt, a »Ben-Chananja« 1863 évi 3-ik számában mellékletként megjelent.

Az aláírók között első helyen szerepel ezen epizod közlőjének a neve, ki akkor még Kohn és a Nuova società hivatalnok volt. Szintén az elsők között találkozunk Lövy Sámuel, Beck Nándor, Rott József neveivel, alább Rott Elkán, Fuchs Károly, Ullman Károly Pál, Haiduska M. Lichtenberg Ignáczt, Geiger Zsigmond, Kramer J. Goldberger Jakab, Heidelberg Lipót W., Bischitz Mór nevei stb. ötlenek szembe az ismertebbek közül, akik akkor jobbra kiskivátnokok, kereskedők voltak, de azóta jórészt nagyot nőttek. Érdekes, hogy a hosszú névsorban egyetlen latájner emberrel találkozunk, Pollák Fülöppel, aki joghallgató volt, ellenben meglepő, mily szép számmal akadunk női aláírókra is.

A fölírat Trefort föllépése fölött csak ezen egyetlen szavával mond íteletet, hogy »tévedés«, de a sorok között sokkal beszédesebben juttatja kifejezésre nézetét, miéon Löw védel me számára a legelismertebb szavakat találja.

A volt szegedi főrabbi 1863. január 15-iki kelettel felelt a lelkesülő fiatalság köszönetére. Levele, mely Kohn (Kohári) Gusztáv címére érkezett, nemcsak ezen kornak egyik legérdekesebb okirata de újra aktuálissá vált jellegénél fogva kitünő szolgálatot tehet a mostani tette-kész fiatalság mozgalmában.

Ime egész terjedelmében:

»Tisztelt urak, kedves testvérek! Igyekvéseimben a világon semmi sem képes engem annyira a legélemben örömmel eltölteni, mint rokonszenve ez ifjabb nemzedéknek, melyet olyan sokszor illetnek az indifferenzizmus vádjával: olyan váddal, melyet én soh' sem ismertem el, és a melyet az önök f. hó 8-iki keletű felirata fényesen cáfol meg. Az így reményteljes, sokat ígérő utódokra való nézvést, mi, régebbi küzködők megvigasztalódva tekinthetünk a jövő napok elé és elmondhatjuk magunkban: nem hiába fáradtunk! Isten, az emberi dolgok intézője, sok tűzpróbát átélt drága hazánkat szebb, szerencsésebb jövő elé vezérli. Önök, fiatal barátaim, részeseivé fog-

nak válni mindama felsőbb jónak, mit a szabadelvű alkotmány jó polgárok számára biztosít. A hazára nézve azonban önök annál jobb polgárok lesznek, minél lelkiismeretesebben és teljesebben oldják meg azon feladatokat, melyeket önökre Izrael tanai és becsülete rónak. Rám nézve az önök, érett belátásról és valóban becsülésre méltó gondolkodásmódról tanuskodó felirata mindig az önök barátságának drága záloga marad. Biztosítom önöket, hogy ezt a barátságos érzést teljes szivemből viszonzom. Fogadja Isten mindnyájukat kegyelmes védelmébe és magas egének legjobb áldását árássa drága fejeikre. — Kiváló nagyrabecsülésel vagyok önöknek mindig kész szolgája Löw Lipót főrabbi és a B. Ch. szerkesztője.«

Tükör ez a kis epizod. Kiki ráismerhet benne a tulajdon képére, saját szerepére. Igaz ugyan, hogy a régi oszlopok sorra dőlnek, az akkori fiatalság haja megderesedett, s hál'isten, ma már nincs meg a »tilos«-nak és a gyors martyromságnak varázsa: — de a mai nemzedéknek arra való praedestinációját, hogy a saját intelligenciájában és tartalmában keresse fel és találja meg új küzdelmei rugóját, az a régi, jórészt a kereskedő világból kikerült fiatalság szerezte meg, mely most a természetes fejlődés elvénél fogva, deres fővel bizonyára az egykori, de már ledőlt oszlopok, a Hirschler dr. ok, Löw Lipótok szerepére vágyakozik.

Haber Samu.

Magyar-zsidó családok.

II.

J Ó Z S E F.

Elbeszélés.

(3)

A levél így hangzott:

»Kérlek. Ötre. A majomnak Tiborkáról üzenj.«

— Hiszen Tiborka kitünő előmeneteleket tesz! Különösen mostanság, az ön szakavatott és buzgó vezetése alatt. S megveregette a vállait a főtisztelendő tanár ur.

— Meg fogom ezt írni ő nagyságának!

S ezt írta:

»Jövök. Gondoskodtál-e mindenről? Kezeidet csókolja szerető és örökké hű — —«

— No, csak adja ezt oda ő nagyságának.

A nevelő ur úgy érezte, hogy neki most valamit mondania kellene De mit?

— Ő nagysága benn van? kérdi. hazaérve, a szobalányt.

— Migraineje van.

— Levelet hoztam — — s ha átad . . .

— Beviszem.

Szobájában Tiborka várta.

— Földrajzot tanulok — ujságolta mártir arczczal,

Végig heveredett a dívánján s kezdte gondolatjait rendbe szedni. Jól érezte magát. Mellszorulásai nem ki-

nozták, étvágya rendes, s apját is segélyezhette. S mind-
ezt édes anyja halála után — — A sors szeszélyes. Kár-
pótolni akarja? Vizsgálni kezdte a lelkiismeretét. Philo-
sophiai tanulmányait, mintha abbahagyta volna, s nini, ked-
vencz Spinozáját megeste a por! Igen, az új viszonyok,
az új levegő, az új emberek, az új körülmények. Még
nem rendelhette őket maga alá, még azok uralkodnak
rajta. Mindez másképp lesz. Csak megösmérje őket. Ebben
is halad.

Felállott, s megpillantotta asztalán az illusztrált
Faustot.

Ki hozta be?

— Én, felelte Tiborka, a képeket néztem.

Hátha az a rácsaló katonatiszt tulajdonkép Faust-
lélek volt? Az ur — lehet — nem értette meg, nem
akarta megérteni, csak ő nagysága ösmerte fel benne a
lelket Heine is mellette bizonyít. Hisz Faust ragadozó
kapzsisága, önző életkedve egészen jogosult. Igen, Spi-
noza, mondja — s odalépett a könyvespolczhoz s elő-
vette kedves könyvét:

»A bölcsék dolga — olvasta — e világ dolgait
használni és annyit a mennyit lehetséges, élvezni, ma-
gát mérsékelt és kellemes táplálék által erősíteni — —
A bölcsesség nem a halál, hanem az élet szemlélete.«

Igen, Isten mindenütt jelen van, az isteni mindig
bennünk van, s mindig az isteni értelmében járunk el
ha tetteinket a jó iránti lelkesedés vezeti. Mi a jó? Az
Istenben való élet. Ez lehet a cél, a jutalom és bü-
ntetéstől való félelem ettől meg nem tántoríthat. A jóra
való hajlam lelkünkben sarjad. Annak az embernek
Faustlelke lehetett, nem, *Faust lelke volt*, mely vágyott a
legfőbb jóra és kereste azt. Lelkiismerete tisztaságát
bizonyítja szabados fellépése, hogy igaz és finom lelkét
karddal is megvédte.

Sajnálta az urat, de hitt a másoknak is a lelkében.
Mert hátba? Nem olyan könnyen romlanak az embe-
rek. Valóságos istenkáromlás lenné, azt mondani . . .
Nem, nem volt rossz az az ember, csak életszomjas. A
A legszomorubb alak ő nagysága. Valóságos, Margit hitt
az égi császárnak; s könnyen hihetett. Talán volt abban
valami, a költői és bölcsészi kedélyből, ami meghódította.
Hisz az ur . . . a legjobb akarattal sem mondható . . .
sarkasztikus, kínzó ember . . . Vág minden szava, szúr
a tekintete. Szegény asszony!

A szalon felől léptek zaja hallatszott s Tiborka
kíváncsian kérde tőle;

— Ki jöhetett?

A másik perczen már kifutott a szobából.

— A szobalány nincs itthon, a salon be van
zárva, a mamának még mindig migraine-je van — szó-
lott mikor bejött, s megnyugodva tanulta tovább Aus-
trália földrajzi nevezetességeit. A nevelő ur mormogta
magában:

— Szegény asszony! . . . Szegény asszony!

Mástél óra múlva kulcscsattanás hallatszott, de

mire Tiborka kiment, az előszobában már minden cse-
des volt.

A nevelő ur álmodozva suttozta egyre ma-
gában:

— Szegény asszony! . . . Szegény asszony!

*

Ha az ur, az a kedélytelen, szúrós és bölcsészi el-
mélkedés nélküli férfi lett volna a nevelő ur helyében,
talán Tiborkának a szavára, hogy »az előszobában min-
den csendes«, megértette volna, hogy közönséges his-
toriát szemlél, melynek nem Margitok és nem Faustok
a hősei és azok éppen nem a Spinoza elvein tépe-
lődnek.

De hát »szemlél«-e a nevelő ur?

Eszmélkedik, szájába rágott, felfedett igazság-hulla-
dékokon. De a finom megfigyelés, a látás intenzivitása
néki nem adatott.

Hiszen ez a pár szó annyit jelent, mikéntha Ve-
ressagin, megfestvén a harctér, amilyen az egy véres
harcz után, azt írja rá »melancholiával«: »A Sipkaszo-
roznál minden csendes . . .« Minden csendes!

Mennyi eleme a tragédiának rejtőzött el Tiborka
szavában: »Az előszobában minden csendes.« Most már
Persze.

*

Teltek a napok, a hetek. A nevelő ur egyre bele-
mélyedt philpsophiai felfogásába s hozzá is kezdett egy
értekezésnek megírásához: »A Faustlélek jogosultsága
az életben.« Ő hit ő nagysága Margitságában Spinoza
elvei alapján. Bevezetésében és dedukciójának erős és
logikus voltában meg nem szűnt volna kételkedni sem-
miért. Lassanként hullatott is egyes megjegyzéseket a
nő érdekében a férfi előtt, s az fel nem foghatta azok
értelmét. Hát nem értette meg, hogy ez a nő az ő ide-
alismusának a hőhére? Hát lehet-e azt megbocsátani?
Eh, Spinoza! Az élet, a szív, a gyűlölet! Ezek mások.
Isteni jóság? Csak a nihil, a semmi, a nirvána, a vég
a csábító s míg az megjön: élvezzük, de aki ebben gá-
tol, azt leölm, eltiprom, megsemmisítem, széjjel mar-
czangolom, élve, lassan, napról-napra Ez a kék! Ez a
büntetés!

A nevelő ur megijedt ettől a gyűlölettől!

S ha ez a gyűlölet valaha újabb tápot nyerne és
joggal? Az a kékes láng, mi ebből a szunyókáló, de
folyton égő parázsból kicsapna: megsemmisítené áldo-
zatát egy pillauat alatt!

Nem tudta, nem ösmerte ezt a lángoló szívet —
ugy látszik — senki, csak a nevelő ur! Csak ő előtte
— természeti szükségből — hogy elvégre önmagát meg
ne semmitse, ha sokáig — még tovább, elfojtódna —
megnyitott előtte. Nem kérte, nem ösztökélte. De meg-
bizott benne, hitt benne. Ha az az asszony ösmerné ezt
a feneketlen gyűlöletet, melyet a közöny, a fel sem ve-
vés, a mivel sem törődés leplez?!

Kár oly nagyon bizni abban a fásultságban, szép asszony?

De ki mondja meg ezt néki? Ki adja tudtára? Ahoz előbb gyanu, vagy legalább annak egy-egy elröppenő árnya kell, hogy figyelmeztesse a veszélyre — még a jó barát, a tisztelő sem teheti, a minő a nevelő ur, — az a legkevésbé sem. Az ő szemében mártírnő, Margit ő nagysága! Napról-napra jobban. Nem hitt a rosszaságában, nem hitt a bűnében; csak a merengő, szelid, szép kék szemében, mely mintha azt sutogta volna: «Én ártatlan üldözött, én szegény áldozat»

— Szegény áldozat! Szegény asszony!

Lázár Béla.

(Folytatás köv.)

MELEDEZETT SZÍV.

Beszély a prágai ghetből.

(2)

Írta: AUERBACH BERNÁT.

A szerelem, mely a fiatalok szívébe lopózott, a Betti apja részéről nem számíthatott semmiféle kedvezésre. Az öreg Kuh a diákembert egyre becsülte a forradalmárral, és szó ami szó, Riszler az előző évben (1848-ban) a pandektákat csakugyan »legionarius«-nak öltözködve tanulmányozta. Hanem hát éppen abban áll a szerelem hatalma, hogy az akadályokra nem is hederítve, követi a maga csodálatos útjait.

Bettit malasztos hangulat szállta meg, melyet az édes anyja »techine«-jéből (nem héber nyelvű imakönyv) olvasott szombati fohászszal kifejezésre is juttatott. Majd megbeszélította a cselédleányt, akit pusztán szombati munkájáért fizettek; meghagyta neki, hogy hozza rendbe a szobát. Az otthon hamarosan takaros ünnepi szint öllött. A szombati pazar világitás fényében merő ragyogássá vált minden.

— Adj' Isten jó sábeszt — avval köszöntött be a zsinagógából megtérő apa a szobába és a barátságos vidám fogadj isten a torkára forrasztotta a szemrehányást, melylyel, hogy késlekedése miatt leányára rá fog piritani, utközben ugyancsak megfogadta. Mindamellet a szokásos csöndes üdvözlést, mely az angyaloknak szól, akik udvarát képezik a beköszöntő szombatnak, el nem mulasztotta; sőt nyomban utána kijelentette, hogy:

— Megehültem, Betti leányom, amin soh'se csodálkozzál, mert a te ügyedben jó darab utat megjártam. — Azt hiszem, örömdre válik; majd aztán elbeszélem.

A leányt az apja kívánsága, de a saját kíváncsisága is ösztökélte. Az első fogás csakhamar ott párolgott az asztalon, s miután az öreg a »kidus«-t is elmondta annak rendje és módja szerint, Betti feszülten de türelmesen várta a szünetelérkezését, amikor sorra kerül az ígélet.

Midőn az öreg a »barkesz« hivatató kellemeinek jócskán megfelelt és az eléje rakott halat bekebelezte, bizonyos in gelégedettség ült ki az ábrázatára. Neki támaszkodott a zsölléje hátának, és tekintetét, melyben az atyai szeretet és bizonyos komolyság egyesült, leányára vetvén, hozzá fogott a mondókához:

— Betti leányom, napról-napra öregszik az ember, és nem is sejt, mikor üt az óra, hogy az isten elszólítja az »ólom haze«-ról, erről a világról. De az apának még életében kötelessége gondoskodni gyermekéről, és a leányt olyan tisztességes emberhez kell adnia, aki meg tudja őt becsülni. Mindig ebben főtt a fejem, pedig egyebem sincs mint a kis házrész, a melyben lakunk, s a mely a dédiről »jeruse«-ként (örökség) maradt ránk — Ennyi s egy fityinggel sem több, amit veled a jövődöbeli vejemnek adhatok.

Betti közbe mert vágni:

— Apuskám, ugyan mire való az az idő előtti gond; nekem még csak eszem ágában sincs férjhez menni. Még oly fiatal vagyok és te is, — adja isten száz esztendőig korodig — erős egészséges vagy.

— Éppen ez okból — szakította meg a szót Jeremiás apó. — Hát elvárjak addig, míg mindkettőnkre nézve késő lesz? Kitűnő partit találtam a számodra. Talán még emlékszel rá, hogy a mult nyáron midőn egy szombati napon a város kapuja előtt néztük a hadgyakorlatokat, Scharding kapitány elugratott előttem s rám ismervén, így szólított meg: »No öreg Jeremiás hogy vagyunk? Nincs-e valami jó harapni való? A sok lovaglástól pokoli étvágyam támadt.« — Erre én magamhoz szólítottalak — akkor is valami regényt bujtál egy árnyas dombon, — a zsebedben volt provisionkat mind előszedettem veled és odanyújtottam a kapitánynak, aki majszolva és egészen fölfrissülve bevágta azt az utolsó morzsáig — Aztán kétfelé törülve a bajuszát megszólalt: »Pompás egy gyerek, szavamra. A te lányod, Jeremiás? — No öreg, hát csak láss utána, hogy az alma ne essék messze a fájától, hogy ő se váljék hütlenné az »ezred«-hez. Add össze valami jóra való altisztával, akinek beválik a conduitelisztája, s aztán majd eszembe jut nekem is, ha az »ezredé«-nek kell valami. — Aztán köszönt: »Köszönöm kisasszony, isten veled öreg« és elvágatott.

A beszéd közben egészen neki melegedő apa észre sem vette, hogy leányának arcza a mondottak folyamán egyre másra váltogatta a piros és fehér színt; — valóságos elragadtatással feszegette, hogy a »kapitány ur« minő szerfőfött barátságos volt akkor:

— Csak gondold el, Bettikém, tegnap meg odaáll elébem a kapitány a kaszárnya udvarán és így szól hozzám: »No öreg, még nem feledtem el ám el, amit a lányodnak ígértem Gyere csak fordulj be vélem a kanczelláriába!« De száz szónak is egy a vege, képzeld csak, maga a kapitány ajánlott nekem egy kedvemre való »sidoch«-t. Örmester voltaz illető; tudod, én

sem vittem többre, a conduite-listája kitűnő és azonfelül Michleben mézsáros üzlete is van. A kapitány azt mondta: »pompás egy ficzkó,» és ma magam is szemtől-szembe láttam a »gyerek«-et, ott jártam náluk, sőt az apjával beszéltem is.

— És te mindezt megtetted az én hírem-tudtom nélkül — szólta a leány izgatottsága miatt remegve — hát valami borju vagyok-e én, akit csak úgy szó nélkül át szokás szolgáztatni a mézsárosnak.

— Ki hallott ilyet világeletemben, hogy a gyerek akadékoskodjék az apja által neki szánt szerencse elfogadásában? — kelt ki az öreg hevesen. Az én Frádlim, az isten nyugosztalja szegényt, azt se tudta: ki vagyok, mi vagyok, mi fán termettem, és milyen vagyok — az apja egyszer csak beállított otthon s azt mondta: »maseltow Fradl, kale vagy«. (Sok szerencsét Frádl, menyasszony vagy!) és azon aztán nem változtatott senki fia. Pedig mi boldogan meglegedetten éltünk egymással mindvégig. Meglásd, Betti gyermekem, te is boldog léssz. Jövendőbelid — izmos egy ficzkó, akinek van módja, »parnosze«-ja.

— Nem apám — jelentette ki Betti határozottan — nekem nem kell olyan kegyetleń mesterségű ember, én egyáltalán nem akarok férjhez menni, én így boldogabbnak érzem magamat.

És megeredt a leány könnye; de Jeremiás apó kedvtelenül rázta a fejét és föhatrant:

Mindenek az a sok lovagos, grófos regény az oka. Micsoda okos leány mond »neme-et, mikor az apa már alapos értesüléseket szerzett és még hozzá mielőtt látta volna azt a férfit, akit számára kiválasztott? Betti, te meg fogsz engem a keserűségtől kímélni; én már a napját is meghatároztam, a legközelebbi szombatot, mikor az a fiatal ember apjostul háztűznézőbe jön hozzánk. Ha nem lesz inyedre én nem foglak hozzá kényszeríteni, de ha megláttad, úgy hiszem, nem fogsz »nem«-et mondani.

— Én most mondom, hogy »nem«, válaszolt a leány durczásan — Tőlem ugyan akár jön, akár nem. És Betti kedvelt olvasmányja után akart nyulni.

(Folytatása köv.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése január hó 1-én lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi körút 23. sz.

Hazai hírek.

— *A zsidó vallás törvényes egyenjogúsítása tárgyában tartandó értekezlet a mozgalom megindítója, Wahrmann Mór orsz. képviselő s a pesti izr. hitközség elnökének azon óhajára, hogy azt csak az országgyűlés feloszlata után tartsák meg: január hó 6-ikétra (szerda) délután 5 órára hívják egybe. Az értekezletet a pesti izr. hitközség új tanácsépületének dísztermében (Sip-utca 12. sz.) fogják megtartani. A meghívókat január 3-ikán küldik szét.*

— *Be van-e töltve Dr. Hirschler Ignác helye a főrendiházban? Egész özönét vettük a közleményeknek, melyek néhány napilap azon értesítésével foglalkoznak, hogy az utóbb történt új főrendi tagok kinevezése alkalmával betöltetett a két hó előtt elhalálozott dr. Hirschler Ignác helye is, kit bizonyos tekintetben a zsidó felekezet képviselőjének tekintettek, holott a zsidók azt óhajtották volna, hogy helyét a kormány ismét csak zsidó felekezeti taggal töltsse be. A kormány nyal a lehető legbensőbb viszonyban álló, országos nevű, magyar állampolgártól a hozzá intézett kérdésünkre azt a határozott választ nyertük, hogy a kormány rövid idő múlva egy fővárosi, általános biztetetnek örvendő zsidó hitű férfit a főrendiházba fog meghívni. A főrendiházban még most is több betöltetlen hely van, (az élethossziglanra kinevezett főrendi tagok száma tudvalevőleg elérheti a 30-at) minél fogva legalább is jól értesültsége hiányosságáról tesz tanubizonyosságot, ki azt állítja, hogy most már az összes kinevezhető főrendi tagok helye be van töltve. A főrendiháznak különben most is két zsidó tagja van; Sváb Károly és kisteleki Lévaay Henrik.*

— *A receptió. A függetlenségi és 48-as párt a küszöbön lévő képviselő választásokra való tekintetből már kiadta manifestumát. A terjedelmes program, melyet, kevés kisebb változtatást leszámítva, Eötvös Károly szövegezett, arról a kérdérről, mely a magyar zsidóságot leginkább érdekeli s tegyük hozzá, hogy most foglalkoztatja is, a következő biztató mondatban nyilatkozik: »Mi tartjuk szükségesnek a vallásszabadság kimondását, a házassági jognak a kötelező polgári házasságra alapítását s ezekkel kapcsolatban minden felekezet közt úgy a házasságra, mint az átlásra, valamint a hitközségek szervezésére és kormányzására nézve a teljes egyenjogúság megállapítását s a felekezetek önkormányzati jogának biztosítását.«—Ily határozottan és kifejezetten a függetlenségi és 48-as párt hivatalosan még soh'sem nyilatkozott, valamennyi felekezetteljes egyenjogúsítása mellett.*

— *A mi gondolkodóba ejt. Kimagvarázhatatlanok Isten utjai. A gondviselés titkaiba behatolni ki merészkednék. Csodák csodája maga Izrael fennállása. Már a talmud a bárányról szól, mely 70 farkas közt el nem pusztul. Évezredekén át nálánál*

végtelenül hata' masabbak üldözték, kiirtását elhatározták s im' hányan tüntek el az üldözö nemzetek közül, melyeknek még nevük sem maradt ránk, Izrael ellenben fennáll. »Ellened fognak törni, népem — szól az Örökkévaló — fenýiteni, tisztítani fognak, mint az aranyat a tüzes tégelyben, hogy soha meg ne feledkezzeél feladataidról, hogy magad örökké tisztítója maradj a népek és nemzeteknek, de bántalmazóid, igaztalan vádlóid, elnyomóid iránt haragom kiméletet ismerni nem fog.« — Tíz éve sincs még, hogy hazánkban Izrael vallása, hecsülete, hirneve, fennállása ellen szörnyü összeesküvés keletkezett; undok, fertelmes bünnel vádolták, embervér ontásával, élvezetével *vallásból*, azt az Izraelt, melynek szent tana első tiltotta meg a vérontást, s a vér, még az állatvér élvezetétől is kilenczszeresen óv. Tíz év nem mult még el a tisztaeszlári szégyen óta és a komplott főemberei közül hányat láttunk elveszni életük legszebb szakában! Alig vannak még közülök egynehányan és ezek közül is hány a társadalmi halott, vagy olyan, kinek elméje elsötétedett! — Alig pár évvel a boszorkánypör után rettenetes véget értek *Vay* és *Retsky* volt esendbiztosok és röviddel rá szörnyü betegségben halt meg *Adamovits*, Tisza-Eszlár fiatal plebánosa. *Péczely*, Scharf Móricz »felvigyázója« életének hirtelen halál vetett véget és *Mawer*, ki legelőször hirdette lapjában (Nyiregyházán) a rituális gyilkosságot és kinek lapja a tárgyalás alkalmával nagy fekete kereszt jelvénye alatt izgatott, szintén nincs többé életben. És most azt a megdöbbentő hirt veszszük Nyiregyházáról, hogy egy akkor magas hivatalt viselt hatalmas ur, ki mélyen belenyult a szerencsétlen ügybe, de nem az ártatlannal vádoltak érdekében, gyógyíthatlan *agylágyulásba* esett. — Rettenetesek olykor a gondviselés ujimutatói; oh, ha megérinteni tudnák őket! Sz. M.

— **Iskol avas** T.-Abad-Szaókról jelentik nekünk, hogy az ottani ort. hitközség utiskóját, melynek létesítése körül legtöbbet a hitk. elnök Gróf József fáradt, m. hó 27-én adták át a város és környék intelligenziájának jelenlétében nemes hivatásának. A délután 4 órakor kezdődő ünnepélyt, melyen *Bárdossy Gyula* kir. tanácsos, tanfelügyelő is jelen volt a »matovu« imával nyitották meg, melyet *Swab* tanító vezetére mellett a gyermekek énekeltek. Alkalmi beszéd kettő volt *Schück Salamon* a kerületnek Karczagon székelő főabbijáé és *Stein Miklós t.-sz.-miklósi* főabbijé; mindketten lendülettel beszéltek s különösen az utóbbi hangsúlyozta az iskolának a vallás és hazaszeretet ápolása körül való hivatását. Este az ünneplők bankettre gyűttek össze, melyen a tanfelügyelő felköszöntötte mindakét főabbit, amit *Schück Salamon* viszonozott talpraesetten.

— **Bókezü emberbarát.** Stomfáról jelentik, hogy *Szűsz Jakab* ottani polgár, kinek emberszeretetét és jótékonyosságát eddig is sokan dicsérik, az izr. hitközségnél újabban a következő adományokat tette: Egy 8000 frt becsértékü épületet azon rendeltetéssel adományozott, hogy abban sinlökházát rendezzenek be, 1000 frtot a templomi örökmécs ápolására rendelt, 500 frtot szegény gyermekek felruházására, 600 frtot az elhaltak lelkiüdvéért imádkozók díjazására, 5000 frtot egy irástudó alkalmazásának költségére ajándékozott. Az adományok együttvéve 15,100 frtot képviselnek.

— **Uj színművek.** Gerő Károly jeles színműíróknak, »Vadonban« cz. színművét még a téli évadban adni fogják a nemzeti színházban. Ugyancsak nev ezett íróknak »Kis madaram« népszínművemár legközelebb kerül előadásra a népszínház deszkáin. A főszerepet *Blaháné* játssza. A próbák már folynak.

— **A nagyszombatiak gyásza.** *Szidon Simon*, a nagyszombati főrabbi a régi gárdának egyik legérdemesebb tagja, mint előző számunkban terünk-höz mért méltatás kapasan megirtuk, jobb létre szenderült. Temetéséről a következő tudósítás fekszik előttünk: A gyász, melyet a megboldogult elhunytá keltett, nemcsak majd félszázadon át volt hívei közt jutott kifejezésre, hanem osztozott benne egész Nagyszombat társadalmi állás és felekezetre való különbség nélkül. A gyászszertartás tartana alatt, mely csaknem az egész délutánt vette igénybe, az üzletek zárva voltak. Vidékről számos hitközség rabbija vezetése alatt küldöttségileg képviseltette magát, különösen *Pozsony*, *Nyitra* és *Trencsén* megyékből. Gyászbeszédet többen tartotak a ravatal előtt, melyre tiszteletből odahelyezték az elhunyt műveit is. Künn a temetőben szintén többen mondtak bucsuztatót

— **Andrássy Gyula gróf özvegye** a m-ludasi zsidó községnek zsinagóga építésre ingyen telket adományozott.

— **A receptió érdekében.** Chanuka első estején több ezer hívő, s veük az egész előjáróság *Wahrmann Mór* hitközségi elnökkel, töltötte meg a dohány-utczai templomot, hol *dr. Kayserling M.* pesti rabbi tartotta az ünnepi beszédet, melynek folyamán a receptió kivívására hívta fel a hallgatóságot. »Legvünk rajta« — szólt többek között, — »hogy az anya ne alljon megszégyenülve leányai mellett, hová az anyavallás előtt ne záruljon be többé a kapu, mely a leányvallásokat rég belogadta« A beszéd gyújtó hatást keltett, s csak a hely szentsége tartotta vissza a föllelkésült hallgatóságot, hogy a szónokot hangosan meg nem éljenezte.

— **Biztató jel.** Apatinról értesitenek bennünket hogy az ottani szabadelvü párti zsidó választók mozgalmat szándékoznak indítani az iránt, hogy jelöltjükre csak az esetben adják szavazatukat, ha az kifejezetten megígéri, miszerint a zsidó választás egyenjogúsítása mellett fog állást foglalni, ha a vonatkozó peticzio a ház elé kerül. A tudósítás beküldöje a mozgalom indító okául a lapunkban megjelent ily irányu cikkeket jelöli meg.

— **A budapesti ügyvéd-vizsgáló bizottság** 36 tagja közé az ügyvédi kamara a következő lapunk olvasóit érdeklő ügyvédeké választotta be: *Bihari Mórt*, *Darvai Fülöpöt*, *Friedmann Bernátot*, *Fraenkel Sándort*, *Kern Tivadart*, *Mangold Ármint*, *Schmidl Ignácot*, *Schwarz Gusztávot*, *Somogyi Miksát*, *Visontai Somát*, *Wittmann Mórt* és *Wolf Vilmost*, továbbá *Baumgarten Károly* kir. trvszéki bírót.

— **Pozsonyi hírek.** Rendes levelezőnk írja: Weiner Izrael, itteni kereskedő decz. hó 30-án nemes jótékonyág gyakorlásával ülte meg 70-ik születésnapját. A kereskedői kör helyiségeiben nagy számú közönség jelenlétében 70 szegény iskolás gyermeket láttatott el téli meleg ruhával, amit az iskola nevében Hahn Dávid igazgató-tanító, s a felruházottak nevében egy iskolás leányka köszönt meg. A kiosztási ünnepélyt megelőzőleg Weiner Izrael bejelentette, hogy a jubileuma alkalmával fiai 1000 frtos alapítványt tettek szegény gyermekek felruházására. Az alapítványért Kutsera János főkapitány a város, Roth József kir. tan. tanfelügyelő a kormány és Wiener Lajos a hitk. nevében mondott köszönetet. Az izr. tanítónök ugyanez alkalommal 7 rózsából álló rózsacsokorral lepték meg a jubiléumot, melyet Weisz Sarolta k. a. csinos beszéd kíséretében nyújtott át. Az ünnepély a Szózat eléneklésével ért véget. — Az izr. kisdudovóban decz. hó 27-én 62 gyermeket láttak el téli meleg ruhával. — A »Mechalka Écz« egylet előlajrósága 3 hét folyamán 350 mm. szemet osztatott szét a szegények közt, melyből minden egyesre 2—3 mm. jutott. — A kath. hitközségnek az építendő zsinagóga ellen irányuló fellebbezését — mint írtam — a városi tanács nem csak elutasította, hanem azóta már a gazdasági bizottságot is felhívta hogy a zsinagóga felé vezető utcák szabályozásáról javaslatot készítsen. — A jesiván decz. hó 27-én ejtették meg a tisztujításokat, melyeknek eredménye a következő: Előljárókká: Freund Mayer, Lemberger Armin és Grosz Lipót, rendes számvevőkké: Schächter Adolf, Hirschfeld Mór és Herzfeld Ignác (rég) Strauszmann Dávid, Paskusz Ignác és Kohlman Lázár (új) lettek, kiegészítő számvevőkké pedig Friedmann Adolfot és Fischmann Mendelt választották meg.

— **Ujból nagy veszteség érte** a zsidó talmudtudományt. — Később, semhogy lapunk ezen számában méltathatók, vesszük a gyászírt, hogy Weinberger Jehosua Aharon Czevi, Margitta 78 éves rabbija meghalt. A magyar Israel ezen elhunyt tanítója a jelenkor legnagyobb talmudtudósai közt egyik legelső helyet foglalta el.

— **Zsinagóga Kispeszen.** A kispesti zsidó családok községgé egyesültek és vallásos szükségleteik kielégítése céljából most zsinagógát szeretnének építeni. Az anyagi erőnek szűkében lévén, közadakozás útján akarják az építési költségeket beszerezni. A gyűjtés megindítására a belügyminiszter az engedélyt megadta és a község az építésre szükséges telket ingyen engedte át. Már most csak a jó szíveken mulik, hogy a hitközségi előljáróság kérelme meghallgatásra találjon és hogy istennek új háza épüljön Kispeszen.

— **Átalakulások.** A magyar írók által eddig óvatosan került tárgyat választott magának Tábori Róbert, ismert írónk, midőn a jelzett ezim alatt egy a magyar zsidó életből vett regényt bocsájt közzé, mely érdekes tartalmával mindvégig leköti a figyelmet. Ára 1 frt. Kiadja, csinos kiállításban, a »Képes Családi Lapok könyvtára« (Nagykorona-utcza 28. sz.) Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— **A pesti izr. hitközség árvái számára** jótékonycélú előadást rendez f. hó 3-án a budapesti színkedvelők köre. Az előadásra, melynek színhelye a pesti izr. hitközség tanterme lesz (síp-utcza 12) 1 frt-, 50 kr. és 30 kr-ával előre válthatók a jegyek Bölcskey Miklósnál, (Erzsébetkörut 36).

— **Vallásos adományok,** Bisz Salamon stomfai kereskedő az ottani zsinagóga számára 45 mtr. szőnyeget, a bész hamidrasnak asztalt, és 6 széket és más vallásos jótékony czélokra 100 frtot adományozott.

— **A védjegyek oltalmáról.** Irta Neumann Armin dr. egyetemi rk. tanár. A tudós szerző, jeles szolgálatot tett a magyar kereskedővilágnak, hogy a védjegyek oltalmáról szóló törvényt (1890. II. t. cz.) behatározható és szakszerű jegyzetekkel ellátva, közkézre bocsájtja. Függelékül a védjegyek oltalmára vonatkozó nemzetközi szerződéseket közli.

— **Az egészséges és beteg gyomor.** Cséri János dr. fővárosi orvos, a jelzett felíráttal érdekes kis művet bocsájtott közre. A népszerű modorban írt mű bizonyára széles körben fog elterjedni, mert a gyomorbajok a modern betegségek nem kis kontingensét képezik. A táplálék minőségéről, mennyiségéről, az étkezés idejéről, módjáról találunk a munkában figyelemreméltó, praktikus tanácsokat. Kiadta a Grillféle könyvkereskedés. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— **Magyar Géniusz.** Hevesi József és Karczag Vilmos ismert írók szerkesztésében egy fényesen kiállított szépirodalmi folyóirat első száma jelent meg a fent jelzett ezimen. Gyönyörű rajzok s a legelőkelőbb írók dolgozatai töltik meg a gazdag helilapot, mely bizonyára nemsokára széles körben fog magának számos jó barátot szerezni. Már az első számban Dóczy Lajostól találunk egy eredeti regényt, s ezenkívül még számos jónál jobb közleményt. Maga a király két ifjúkori rajzát engedte át e lap első száma részére, s egyáltalán a legmagasabb udvari körök pártolják az új vállalatot. Maga a czimlap is oly pompás, minővel még külföldi lap sem dicsekedhetik. A hetenként pompás szimnyomatu melléklettel megjelenő illusztrált lap ára negyedévre 2 frt 50 kr., félévre 5 frt. Előfizethetni a kiadóhivatalban: Kerepesi-ut 14. sz. Hevesi József mint szerkesztő már kimutatta finom izlését és buzgalmát s így az új lapot is már előre legmelegebben ajánlhatjuk.

— **»A cziterás«** ezimen Konti József az ismert operett-író, opererett-zenét írt. A darabot, melynek szövegvezetést Csiky Gergely készítette, a népszínház előadásra már elfogadta.

— **Lefőzte.** Nagy szárazság járt az őszzel mindenfelé és a sátoros ünnep utolsó előtti napján (semini aczeresz) volt oka a kántornak, hogy esőt kérjen a szokásos »gesem« imával. Megcselékedte ezt az x-i kántor is, akiről a papja nem valami sokat tartott. És ime délutánra csak megeredt az égi áldás. Beállit erre a kántor a papjához: — »Nemde rabbi.

ur — így szólt — mégis csak igaz zsidó vagyok én. Az elébb könyörögtem esőért és az isten máris meghallgatta imámat. — Tagadólag rázta erre a rabbi a fejét s azt mondta: Cseppet sem lep meg, barátom, az özönvizet is olyan emberek idézték elő, mint te.

Külföldi hírek.

— **szent földről.** A Jaffa—Jeruzsalem közt épülő 86 kilométer hosszúságú vasútvonal nagyobb részét, 46 kilométert, a m. hó 4-ikén átadták a forgalomnak.

— **Az argentiniai gyarmatok egyik vezetőjévé,** mint a »Jewish Chronicle« jelenti, Goldschmidt Albert, angol őrnagy lett. A Hirsch báró gyarmatosításának ezen új munkása eddig mindig a palesztinai zsidó kolonizáció mellett kardoskodott. Elvél azonban most sem adta fel, amennyiben azt hiszi, hogy ha a nagyobb arányú zsidó gyarmatosítások Argentiniában sikerülni fognak, evvel egyidejűleg Palesztina kolonizációjának eszméje is nyerni fog. Goldschmidt őrnagy, ki évekkal ezelőtt maga is járt a szent földön, a palesztinai gyarmatosításról művet is írt.

— **Talmudtanári állás egy egyetemen.** Londonból jelentik, hogy Montefiore Claude megkereste a cambridgei egyetemet az iránt, hogy az ottani talmud előadói állást, melyet Schächter S. tölt be, tanári állomássá rendszeresítsék. A kérelmező e célból 250 font sterlinget kötött le évi járulékul mindaddig, míg az állás betöltője Schächter. Az egyetem tanári kara a tanári állás létesítését elhatározta és annak dotációjául 350 font sterlinget állapított meg azon feltétel mellett, hogy a felajánlott 250 font sterling évenként be fog folyni.

— **Új zsidó kolonia.** Montague Sámuel alósházi tag, mint Londonból jelentik, Edmontonban, a brit főváros egyik külvárosában, 7 évre díjtalanul 200 acres földet bocsájtott rendelkezésre azon célból, hogy ott zsidó kolonisták gyakorlátilag sajátítsák el a földmivelést.

— **Az anti-antisemita egyletek haszná legjobban világlik ki a következő esetből:** Egy bécsi antisemita ujság a minap azt hirdelte, hogy »Stanislauban a lakosság közt roppant nagy az izgatottság. A rendőrség kidoboltatta, hogy a zsidó kenyérsütőktől ne vásároljanak többé kenyeret, mert készítéséhez a zsidó hullák megmosásához használt vizet veszik igénybe. A vonatkozó esetről egy czipész legény és két dajka hit alatt tett vallomást, minek folytán a hatóság a zsidó kenyérsütők boltjait bezáratta és a vizsgálatot megindította.« — Azelett az efféle rossz s'ratu költemények terjedtek, mint a hullámgűrű, magokkal vivén a felekezeti gyűlölködést, mely itt is ott is addig tödította a mesét, hogy a saját szülőanyjuk sem

ismert rá az eredetijére. Ma azonban az ilyen szörny-szülöttek beleesnek az antisemita egyletek rostájába, és ott egy-egy kacajnyi elismerés mellett befejezik rövid pályafutásukat. A fentebb elmondott bolond-história is így járt. A bécsi anti-antisemita egylet megjelenése után nyomban illetékes helyre fordult felvilágosításért. A stanislaui polgármester a megkeresésre az alábbi választ adta: »Tudatjuk, hogy a zsidó kenyérsütőkre vonatkozó közlemény teljesen valótlan. A városi rendőrség sohsem tette közzé, hogy a zsidó kenyérsütőknél többé kenyeret ne vásároljanak, mert ahhoz olyan vizet vennének igénybe, melyben a zsidók hulláit mossák meg. Nem igaz, hogy ezen esetet a rendőrségnél egy czipészsegéd és két dajka tanusította és épp oly valótlan, hogy ennek folytán egy, annál kevésbbé valamennyi zsidó kenyérsütőt hatóságilag bezártak és a bírói vizsgálatot elrendelték. Ilyen vagy csak hozzá hasonló esetet is itt soha sem tel nem jelentettek, sem tudomásunkra nem hoztak és eféle hír, kihallgatás, vagy vizsgálat soha napirenden nem volt. Stanislawow december 18. 1891. a szab. kir. város hatósága helyett: S y m o n e k polgármester.

— **Az orosz zsidók sorsa,** mint a »Berl. Tgbl.« jó forrásból értesül, az utóbbi hetekben rendkívüli rosra fordult, s a közel lefolyt napokban alkalmazott rendszabályok ismét száz meg száz ezer ember existenciáját tették lönkre. Először is a moszkvai főkörmányzóság, mely mint annak idején jelentettük, ez év május es junius havában a területén még megtűrt zsidóságnak hat havi tartózkodási haladékat adott, annak daczára, hogy a további haladék adását akkor az egyszerű kervényezéstől tette függővé, most egytől-egyig visszavetette a további ottartózkodásra irányuló kérelmeket, melyek közül pedig akárhanyat maga a moszkvai orosz hitű kereskedővilág támogatói. Ennek folytán a szigorú orosz télben még olyan kis gyermekeknek is kezükbe kell vennök a vándorbotot, akik mint árva, vagy fogadott gyermekek tartózkodtak Moszkvában az ottlakásra jogosított rokonaknál. De ezeknek a száma csekélység azon száz meg száz családéhoz képest, kiket minden anyagi segítség nélkül egyszerre kitalasztottak a nagy világra. Egy másik rendszabály sokkal több áldozatot követel. A vilnai és kievi kormányzóságbeli falvakban eddig nem vették szigorúan a kiűzést, valószínűleg azért, mert ott a zsidóság a legsűrűbb. November közepe óta azonban innét is tömegesen zavarják el a keresztények birtokain mint jószág és malombérlő, főként pedig napszamos munkában alkalmazva volt zsidókat a zsidójogi városokba; vannak köztük olyan családok, melyek már három nemzedéken át foglalkoztak falusi munkával és származási helyük viszonyai rájuk nézve teljesen idegenek. A túltömött városokban csak a tökéletes anyagi elzüllés vár rájuk. — Ugyanily mélyre vág a harmadik rendelkezés, mely a birodalom határától 50 v rsnnyire eső területről elűz minden zsidót. Az elévült rendelet föllevenítése folytán ily módon Podolia és Bessarabia határszél. kormányzóságokban rettenetes munkára van kitévés. Kamenetz-Podolskából pl. néhány héttel ezelőtt olyan családokat űztek ki, melyek ott már több, mint száz éve, hogy letelepedtek,

— Irtózatlan nyomor és kétségbeesés áll tehát ismét a küszöbön, melyet a tél szigorúsága, az anyagi eszközök csaknem teljes hiánya rohamosan fokoz a végtelenségig. —

— **Fölfedezett orosz zsidó szobrász.** A parisi »Journal des Debats« két közelebbi egymásutáni számában foglalkozik Antokolszky orosz származású zsidó szobrászszal, aki jelenleg a francia metropolisban ütötte fel otthonát. Az első tárczaközlemény írója Melchior de Vogue, a Sorbonne tanára valóságos elragadtatással szól Antokolszky műveiről, melyeket a gondolat legszerencsésebb megtestesítőinek tart. Különösen Mefisto, Turgenjev és Spinoza szobrait emeli ki a remek alkotások közül. Antokolszky Mefistója szerinte a legbeszédesebben fejezi ki a XIX század bűneit, Turgenjev szobrából, a közlemény írója, aki az orosz poétát csak műveiből ismeri, leolvassa annak minden jellemző vonását és a Spinoza fejében megelevenednek előtte a nagy gondolkodó eszméi. A nagy feltűnést keltő méltatásra másnap Michel Andree felelt. Mindenekelőtt köszönetet mond Voguenek, hogy olyan megkapóan kifejezésre juttatta azt, a mit ő gondolt, aztán maga is a legmelegebb elismeréssel méltatja Antokolszky tehetségét, végül pedig felszólítja a közönséget, hogy tegye méltó bucsujáró helyévé a felfedezett orosz zsidó szobrász atelierjét. Antokolszkynek e két közlemény megjelenése óta nem elég a két keze a hozzá özőnlő megrendelések elkészítéséhez.

— **A leydeni egyetemnek egy theologiai tanára,** dr. Kuenen Ábrahám hunyt el a múlt hóban, akinek nevét Hollandia határain túl messze ismerték és a zsidó tudósok is megbecsültek. Főbb művei a következők voltak: »Az ó testamentum könyvei származásának és gyűjtésének történet-kritikai vizsgálata« (1861—65.) 3 kötet; »Izrael vallása a zsidó állam elpusztulásáig« (1869—70.) 2 kötet; »A próféták és a profetia a zsidók között, történet-dogmatikus tanulmány« (1875.) 2 rész; »Népvallás és világvallás«. Ezenfelül az akadémia évkönyvei számára értékesebb tanulmányokat írt a »Sanhedrin összeállításáról«, »A nagy zsinagóga embereiről« és »A zsidó történelem perzsa periodusának chronológiájáról« stb.

— **Antisemita stikli.** Eislebenben (Németország) az antisemiták egy kis eredetiségre törekedtek, mely hogy miben állt, kitűnik az alábbi nyilatkozatból, melyet Rothe W., Jordan, Hupfeld, Nithak, Trommsdorff, Eichholz, Stier F. és Orphal evangélikus lelkészek adtak ki: »A napokban lakásainkon egy az itteni német reformegylet által kiadott üzleti jelentést terjesztettek, mely üdvözítőnk nevét tisztán üzleti érdekekkel és a zsidóság ellen való gyűlölködéssel úgy hozza összeköttetésbe, amint az a keresztény szellemre semmiféleképpen sem tartozik. A legmélyebben sajnáljuk az ilyen

harczmodort, mely csak arra alkalmas, hogy keresztény népünk azon legfőbb javainak, melyek a nemés és tiszta küzdelemre méltók, ártalmára legyen. Ez okból megtagadunk véle minden közösséget és azon reményünknek adunk kifejezést, hogy keresztény polgártársaink, beleértve a kereskedőket is, ilyen legyverekekről mit sem akarnak tudni«.

— **Főolvasás Párisban** Szomoró Dezső hírlapíró, a párisi Cercle Volneyben a minap »Francia drabok a budapesti népszínházban« czímmel főolvasást tartott, melyet a francia írói és művész világ színe jára tapsolt meg.

— **Schmul Leeb Kohn** ez a czime a »Wiener Sonn- u. Montagszeitung« regényének, melyet újví számával indit meg. Amint a szerkesztőség előre jelzi, az Intimus tollából eredő munka kortörténeti kép lesz, melyben a szerző saját tapasztalatai alapján rámutat az antisemitizmus titkos szálaira és olyan érdekes tényeket fog feleplezni, melyek eddig teljesen ismeretlenek voltak. Hogy az ígért beváltása elé bizalommal lehet tekinteni, azt bizonyára elhiszik mindazok, akik tudják, hogy az osztrák antisemitizmus apjáról, Schoenerer urról is ez a lap lebbentette fel a fátyolt és rábizonyította az osztrák antisemitizmus akkori faktotumjára, hogy a dédapjának az volt a neve, ami az Intimus regényé: Schmul Leeb Kohn.

— **Az orosz természettudományi társaság,** mely Pétervárti székel, Benedict bécsi tanárt tiszteletbeli kültagjává választotta meg.

— **Az antisemita mozgalom felől** nyilatkoztak a minap a darmstadt városi képviselőtestületi gyűlésen. A hírhedt Böckel dr. ugyanis néhány nappal előtte a városban antisemita-gyűlést tartott, s régi szokásához híven — leszedte a zsidókról a tisztát. A felszólalt képviselők egytől-egyig kárhoztatták a zsidók ellen irányuló hajsztát. A legérdekesebben Blumenthal városatyja beszélt, aki emlékébe idézte az összegyűlteknél, hogy már 10 évvel ezelőtt is megkísérelték egyszer, hogy a képviselőtestületet egy antisemita petíció számára megnyerjék, de hasztalanul. Manapság is épp így kell kerülni a felekezeti széthuzást. Szólv elmondja, hogy vagy félévvel ezelőtt a királyi nagyhercegnél járt audiencián s akkor a nagyherceg kinyilatkoztatta, hogy az antisemita mozgalmat utálja, még pedig annál inkább, mert a »tolakodók« idegenből hozzák tartományába. Megerősítette továbbá a nagyherceg Frigyes császár azon nyilatkozatát, hogy az antisemitizmus »gyalázat«. A gyűlés végén egy képviselő lendületes beszédben ajánlotta, hogy az eddigi felekezeti összeférést hagyják örökölni gyermekeikre. — Az antisemita mozgalom mellett senki sem szólt fel.

— **Zuckermann Bernát** dr. a boroszlói szemiuárium tudós tanáráról, kinek ellhunytát már jelentettük, a következő életrajzi adatok fekszenek előttünk: Boroszlóban 1818-ban született. A zsidó tudományokba apja Sámuel, volt gleivítzi rabbi, aki Boroszlóban a saját házában még ma is fennálló zsinagógát alapított, korán bevezette. Gymnásiumi és egyetemi tanulmányait szülővárosában végezte, s főként a mennyiségtan-termeszettudományi tárgyakkal foglalkozott szívesen. A boroszlói szemiuáriumnak 1854-ben történt alapitása után, előbb mint segédtanár, majd mint rendes tanár nyert ott alkalmazást. Eleinte az alsóbb gymn. osztályokban mennyiségtant és természetrajtot, a felsőbbekben pedig az Orach Chajimot tanította. Később az intézet könyvtárnoki állására vállalkozott. Irodalmi munkásságot főként a mennyiségtan, a talmudi naptározás és a zsidó numismatika terén fejtett ki, mely utóbbi téren uttörő volt. Munkái közül említésre méltók: »Beitrag zur Chronologie« (1857) »Über talmudische Münzen und Gewichte« (1862) »Die talmudische Maasse« (1864.) »Die judischen Maasssysteme u. ihre Beziehung zu den römischen u. griechischen Münzen« (1867) »Das mathematische im Talmud« (1877) »Materialien zur Entwicklung der altjüdischen Zeitrechnung des Talmud« (1882). Ezenfelül számos apróbb nagyobb műve látott napvilágot. De tudásával nem vonult meg szobájában és a tanteremben, hanem élénk részt vett a közügyekben is. A boroszlói izr. népiskolának egyik alapítója s mindvégig pártfogója volt. Jó szíve, megkapó egyszerűsége és szerénysége miatt becsülték őt mindazok, kik valaha érintkeztek vele és így halála a tudományos világon kívül is széles körben keltett gyászt. — Impozans temetésére messze földről érkeztek tisztelői és sirjánál dr. Rosenthal rabbi mondott búcsuztatót.

— **A németországi bíróságok köréből.** Berlinből jelentik, hogy Eichelbaum és Grembinger dr. okat landsgerichtsathokká, Bamberger amtsrichtert pedig amtsgerichtsathná léptették elő.

— **Az állatok lemetszésének kérdése** régebb idő óta foglalkoztatta a swajeziakat. Már az ötvenes években is szálla volt az argaui kanton lakosai szemében, hogy a zsidók a nyakát vágják el a megölésre szánt állatnak, s azóta hosszabb rövidebb ideig hol szunnyadt, hol meg feltámadt ez az aggodalmuk. Dr. Kaysérling M.-nek, a tudós pesti rabbinak, 1866-ban még swajezi főrabbi korában megjelent könyve egyszer már igazságot szolgáltatott a ritus jogosultságának, s most ismét az ő műve volt az, melynek a swajezi zsidók a legübbet köszönhetnek. Az igaz, hogy a vallásos álláspontot az olyan szaktekintélyek támogatják a Kaysérling könyvében, minő Virchow, Gamgee John, a londoni állatorvos intézet igazgatója, Habouki, az állatorvos intézetek felügyelője Franciaországban, Escolani G. B., bolognai, Haubner és Leisering dresdai, dr. Firken-

berg ebdeni (Anglia), Bage kopenhági, Kinberg stockholmi, dr. Fick zürichi, Gerlach hamburgi, Rohl bécsi, állatorvos intézeti igazgatók stb. Legu gaui és herni cantonbeliek panaszolták szövetségtanácsnak, hogy a zsidó ritus állatölés — állatkinzás. A panasz m. h. tárgyalásra. A referens Grieshaber volt, előtt jelentette, hogy a kérdéssel foglalkosság 5 szóval 2 ellen a zsidó ritus lást. Utalt a szakvéleményekre s astatálta, hogy az állatvédők kívánságát állatok lemetszése nem jár kinzás kérdéssel felekezettelenes színet és ajánlotta. A többség nevében Stopf részéről Steiger beszélt. Ezután elgyalást. A második tárgyalási napu az albizottság véleménye ellen, slette. A mellette felszólalók közöttins graubundeni klérikalís szövetség melynek elején hivatkozott egy híresmondására, hogy semmi sem neheze felekezetheli vallásos felfogásába egyikre nézve helytelennek tetszik, a szent, ami az egyik előtt kicsinyes, mely értelmet és fölemelő tudatot talál. nyegen forgó kérdéstről is. Történész létvallástörténelmi szempontból tanulmányeredményeként kénytelen konstatálni, hogy fogás szerint az állatok zsidó ritus szerint lése a biblián alapszik, a biblia pedig szent kérdés tendenciájáról azt mondják némelyhiján van az antisemitizmusnak. Szóló ezt mert az ellenpárt röpiratot is tett közzé, m zsidóellenesebb alig képzelhető. Egy középkori ből vettek hozzá idézeteket, s azokat a mai nak lobbantották a szemére. Elítéli az idéz mert az volna esoda, ha a zsidók elnyomóikkal ben csak a szeretet szavaival éltek volna, különösen azért, mert századokkal ezelőtt tekozatokért a mai zsidóságot teszik felelőssé. Iggyunk az uzsora hánytorgatásával is. A középkor. uzsora miatt egyszer kiűzték a zsidókat Párisból, az ott maradt keresztények olyan nagy mérvű kaptak rá, hogy 50 év múlva visszahívták a zsidók. Egy poéta akkor ezt írta: »A zsidók elmentek, de a uzsora itt maradt.« A szentnek tartott vallásos szer tartások gyakorlásában szóló soha senkit sem engedgátolni. — Utána még Ruchonnet védte a hivatalos előterjesztést. A rákövetkező napon még 4-en beszéltek de mind az állatok lemetszése ellen. Ugyanez na, megejtették a szavazást, melynél fogva 80 szóval 43 ellenében elvetették az aargauiak és berniek panaszát. — A kérdés evvel, úgy látszik, ezuttal van intézve.

Pályázat.

zr. népiskolánál elhalálozás foly-
tói állás üresedvén meg, erre
15-éig pályázat nyittatik.
s, melylyel évi 500 frt van össze-
r 1-én foglalandó el.
k, kik okleveles tanítók, a hazai
s irásban birják, németül és
képesek, nemkülönbén a torna-
n is jártasak, kellően felsze-
yaikat alulirothhoz intézzék.
december 25-én.

Dr. Pólya József
iskolaszéki elnök.

Orokokat

it és karbunarit

ajánl

MÓR Balázsfalva (Erdély)

nézve a legmelegebb

és a legmegbízhatóbb

ot állítottak ki a kolozsvári

összuaszoí orth. rabbik.

k le vannak pecsételve és

bb nevezett rabbi ur fel-

ügyelete alatt állanak.

A „ZION” jótékonyági egyesület előjáróságától.

A már teljes 41 év óta lelkiismeretes működése által általánosan elismert egyesület 2. frtnyi beiratási díj fizetése mellett nem-, vallás és állásbeli tekintet nélkül új tagokat vesz fel. Az egyesület tagjainak és ezek jogositott hozzátartozóinak megbetegedése esetére ingyenes orvosi gyógykezelést és gyógyszereket, valamint pénzbeli segítyezést nyújt; fizet továbbá tagjainak halála esetére 500 forintig emelkedhető temetkezési járulékot és esetleg szintugy 500 frtig terjedhető végkielégítést, tehát összesen 1000 frtot minden levonás nélkül. Végül halála esetére gyászkocsi, valamint a síremlékek költségeihez készpénzbeli járulékot nyújt. Ezenkívül az egyesület évenként és fejenként befizetendő 2 forint fejében, alkalmazottaknak, munkássegédeknek, tanoncoknak és cselédeknek — megbetegedésük esetére — az egyesület költségein kórházban való gyógykezelésére vállalkozik. Beiratkozhatni a Kazinczy-utca 52. sz. alatt fekvő saját egyesületi házában levő irodában minden köznapnak délelőtti 10—12, délután 4—6 és minden ünnepnapnak csakis délelőtti 10—12 órája között.

F. J. NAGEL OTTÓ KIADÁSA BUDAPESTEN.

Muzeum-körut, a Nemzeti színház bérházában.

T A R T A L M A.

Egészségi szabályok:

I. Levegő. II. Lakás. III. Ruha. IV. Ele-
del. V. Ital. VI. Alvás. VII. Tisztaság. VIII.
Indulatok. IX. Gyógyítás.

Erkölcsei szabályok:

Vallás. Isten, Haza, Szülők, Testvér. Em-
bertársak. Önmagad Ártatlanság. Hallgatagság.
Igazság, Rend, Szorgalom. Tanulás. Takaré-
kosság. Elégedettség. Szcrénység. Jellemszi-
lárdtság. Bátorság. Önuralom. Pihenés. Rész-
vét. Könyörület. Hála.

Illemszabályok:

I. Templomban. II. Reggel. III. Utcán.
IV. Iskolában. V. Asztalnál. VI. Este. VII.
Látogatás. VIII. Társaságban.

Póstai bérmentes küldéssel ára 1 példá-
nak — 08, 10 péld. — 75, 20 péld. 1.45,
30 péld. 2.10, 40 péld. 2.80, 50 péld. 3.40,
60 péld. 4.—, 70 péld. 4.65, 80 péld. 5.30,
90 péld. 6.—, 100 péld. 6.70, 200 péld.
13.—, 300 péld. 16.50. A pénz előleges
beküldésével kapható.

Nmts. magy. kir. közokt. miniszterium
152/888. számú. és a főváros magas taná-
nak 17,696/387. számú rendeletével az
szág és fõv. összes népiskola növendékei-
nek megvételtre ajánlva.

EGÉSZSÉGI, ERKÖLCSI ÉS

ILLEMSZABÁLYOK.

SZERZŐ:

RUTTKAY SÁNDOR.

IV. KIADÁS.

Ara 6 krajczár.

BUDAPEST,

F. J. NAGEL OTTÓ KIADÁSA.